МАССА А МЕХКАШКАРА ПРОЛЕТАРЕШ, ВІАШАГІКХЕТА!

СЕРДАЛО
свет

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГІалгІай областнойн Грозненски городскойн комитетий а Нохч-ГІалгІай АССР-а Лакхехьарча Совета а орган

КІиранди 4 ОКТЯБРЬ 1959 шу № 80 (2392) Мах 20 кап.

СИЙЛЕНЦА НАКЪА ГІОРГДА СИЙЛАХЬ-БОККХАЧА ОКТЯБРА 42 ШУ ДИЗАРА!

„Горскнефть" яхача нефтеуправлене предприятей болхлой, инженерий, техникай гІулакхерча наьха коллективо Нохч-ГІалгІай АССР промышленноста, транспорта, гІишлоний организацей, юрта боахама берригача болхлошка даь КХАЙКАРАЛ

Хьамсара новкъостий!

Дицлургдоацаш, дог гІоздаьнна денош да сийлахь-доккхача советски халкъа яр денош. Вай мехка промышленность а юрта боахам а, Іилма а, культура а сихха лакхлуш доагІа. Хьамсарча Коммунистически партеи цун Ленински Центральни Комитетои хьалхле а лоаттаеш, дика ка а йоалаш семилетка заданеш кхоачашъеш ба городашкара а юрташкара а къахьегамхой. Беттага яхийтай шоллагІа космически ракета, хи тІа а даьнна наькъа доладеннад дунен тІа эггара хьалхара атомни ледокол «Ленин», дика ка маьхал а йоалаш чакхдаьннад Советски правительства керте латта Никита Сергеевич Хрущев Америка ВІашагІкхийттача Штаташка вахар.

Дерригача советски халкъаца цхьана ССКП XXI-ча исторически съездо хьалхашка оттадаь декхараш сихагІа кхоачашдара тІехьа, воашта дукха езача вай Даьхен боахама низ чІоагІбара тІехьа хьинаре къовсам лоаттабеш я тха нефтеуправлене предприятей, цехий коллективаш. Коммунизм хьалъяра йолча сийлахь-йоккхача программо дегаш ура а оттадаь, семилетка хьалхарча шера во доацаш технико-экономически хьокхамаш даьхад «Горскнефта» нефтяникаша. Ийс бетта йола план дикка тІехкхоачашъяьй. ЛаьрхІа хинначул 8 процент лакхъяьй къахьегама овсарле. Мехкдаьтта тоннага шийга дІабода мах чухнахьа баккхарца миллион сомал совгІа рузкъа ходаьд.

Цхьа шуи ах шуи хьалха ворхІ сахьата балха денга даьннад тхо. Цу юкъа къахьегама овсарле лакхъеннай. Керда техникеи дикагІа йола технологии, механизацин, автоматизации тІагІертта юкъеоз оаха. ХІанз эррига скважинаш диспетчерски пульта тІара контроль лелаеш я. Производстванна дикагІча тайпара доал де яьннай промысел, из бахьан долаш дуккха кІезигденнад оборудовани болх ца беш сецилга, тоабеннаб болх, сихагІа къестаду чоалхане технически дешаш.

Халкъа вахар тоадара хадданза йоакхо еш я Советски паччахьалкхе. Из бокъонца бакъ а деш къаьгга хьахьокх дукха ха йоацаш кепа йоазон тІа арабаьннача «Болхлойи гІулакхерча наьхеи балха ди лоацдара а алапе порядок оттаяра а ханех» яхача ССКП ЦК СССР Министрий Совето, ВЦСПС-о баьча соцамо. Іалаьмате боккха политически лоархІам болаш документ да из цо вай дегаш ура увттаду кхы а дикагІа къахьегара.

Нохч-ГІалгІай республике кхы дуккха яраш а санна, 1 октябре денз кердача системах алапеш теларга яьннай тха нефтеуправлене предприятейи цехийи коллективаш.

Цхьа дика Іаьдал да советски наьха — шоай дезача денна къахьегама толамаща, паччахьалкхен планаш тІехкхоачашъярца накъа ухилга. Гой хІанз гарга кхоачаш латт дерригача халкъа деза ди — Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце 42 шу дуза ди. Партеи правительстваси еча йоакхон хам а беш, оаха, «Горскнефта» нефтяникаша тхоашта тІалоац лакккхера социалистически декхараш:

Чурча торонех дикагІа пайда эцарца, болх беш йолча скважинай фонданна деш дола гІулакх тоадарца, геолого-технически гІулакхаш чакхдахарца, планал совнагІа мехкдаьтта даккхара шера лаьрхІа тІаийца хинна декхар 7-ча ноябре кхоачашде.

Кхы дІахо а производство тоаярца, балхашта механизации автоматизации ярца, къахьегама овсарле заданел 7,5 процент лакхъе. Скважинашта лаьтта кІалхеи капитальнии ремонташ елга аттача даккхара а сихдара а «КТП-500» яха ши дІоагІа-автомат юкъе доаладе.

Доагам, пар, электроэнерги, хий, кхыйола материалаш кІезигагІа йоаярца мехкдаьтта цхьан тоннага шийга дІабода мах 6,5 процент лохбе. Шу йистедалалехь цхьа миллион киловатт-сахьат электроэнерги кхое.

Новаторий болх айбарца 155 эзар сом пайда лургболаш йола 125 рационализаторски предложени балха юкъейоалае.

Цунца цхьана план кхоачашъелга Іалашде: грузоавтоперевозкай план 105 процент, нах чуІеш долчеи культурно-бытовойи цІеноштa капитальни ремонт яра план — 25-ча декабре. 7-ча ноябре ялх квартира йола цІенош даь йистедаха а столовена капитальни ремонт е а. Электромонтажни цеха электромастерскереи транспортни цеха плотницки мастерскереи балхашта механизаци е. Металлолом дІаялара шера йола план, бутт хьалха — 1-ча декабре кхоачашъе.

Тхоашта уж декхараш тІа а эцаш оаха кхайкарал ду Нохч-ГІалгІай республикерча промышленноста, транспорта, гІишлоний организацей, юрта боахама берригача болхлошка — Сийлахь-боккхача Октябра 42 шу дизара цІейна сийленца накъа дахара тІехьа, семилетка хьалхарча шера план толамца кхоачашъяра тІехьа дерригача халкъа социалистически яхьа юкъе гІо, аьнна. Хьадувла, кхы а хьинарегІа къахьийг вай продукци дукхагІа арахецара, из продукци дикагІа хилийтара, цунга шийга дІабода мах чухнахьа баккхара, Іан тІехь балхаш дара во-воай моттигаш сихагІа кийчъяь яхара, наха чубаха деш дола цІенош ханал хьалхагІа даь дахара.

Гуйран кхашкара балхаш, хьажкІаш, баьца дааращ, коартолаш чуэцилга толамца йисте даккхара дика кийчо а яь хьайбаш Іангара дахара, хьатІадоагІача шера ялаташ дика хьувкъаргдола гІулакхаш дара тІахьех оаха берригa юрта боахама болхлой.

Воай дерригa творчески хьинар, берригa низ, кхетам, говзал тІайохийтаргья вай республика халкъа боахам сихха тоабара! Исторически цІей — 7 ноябрь — кердача къахьегама толамаща белгалдоаккхаргда вай! Шера йола план тІехкхоачаш а яь, цунца воашкара доагтІаш дола дакъа лоацаргда вай семилетка заданеш кхоачашъяра, воай мехка коммунизм хьалъяра!

ЦаІ санна массавола саг раьза а волаш, «Горскнефта» промысла службайи нефтеуправлене цехийи собранешка тІаийцад яр кхайкарал.

Кердача толамашка

Тамашне хоза гІанахь а хургда ца меттар советски къахьегама турпалаша шоай хьакъалца, шоай кулгашца хьадеш ха я хІанз вайгара яр. Дуне мел латт адамашта диццала йиш йоацаш, гуйрах сега сина тоам бола бІаьсти еш кхо хІама дар алхха укх байнача бетта советски сага карагІдаьннар. Советски сага хьаькъало, болхлой кулгаша хьа а яь Беттага яхийта советски космически ракета, дунен тІа эггара хьалха советски наха хьа а даь арадаьнна атомни ледокол «Ленин», дунен адамашта кІордабаь даькъаза «шийла тІом» соцаргбола наькъаш лаха американски халкъаца доттагІал хотта СССР Министрий Совета Председатель Н. С. Хрущев Америка ВІашагІкхийттача Штаташка вахар, Советски правительства цІерах цІендаь а даиман а герз дІадаккха, аьнна, цо енна предложени — уж дог-цІена мел вола саг гІозвоаккхаш йола вай деной белгалонаш я. ХІаьта кхы массагІа да советски наха боккха кхаъ хулаш дола хІамаш заводашка, фабрикашка, колхозий аренашка, Іилма- тохкама учрежденешка.

Хоза кхааш да масса а миІингера хозараш—дуне цецдаьккха йола вай ворхІ шера план. Промышленни а юрта боахама а продукце дукхал, дикал, планах лаьрхІа хинначул тІех латт, цунга шийга дІабода мах чухнахьа баьннаб, балха овсарле лакхъеннай.

Дерригача советски халкъо санна, доккхий толамаш даьхад семилетка хьалхарча шера план ханал хьалха кхоачашъяра даькъе вай республикерча къахьегамхоша а. Совнархоза чуйоагІача ерригача промышленносто дикка ханал хьалха кхоачашъяьй ийс бетта план. Шерра социалистически яхь а йоаржаяь, Сийлахь-йоккха Октябрьски социалистически революци хинна 42 шу дузача доккхача цІейна сийленца накъа баха къахьегаш, денгара-денга, беттагара беттага керда толамаш доахаш ба МагІалбикера, Грознера, Горскера, Гудермесера нефтяникаш, Грознера химикаш.

ВорхІ шера плана хьалхарча шера заданеш кхоачашъеш дика ка яьннай мехкдаьттах тайп-тайпара продукташ йоахаш болча къахьегамхой. Новогрозненски завода технологаша ялх процент лакхъяьй къахьегама овсарле, продуцега шийга дІабода мах чухнахьа баккхарца дуккхача миллионий маьха паччахьалкхен рузкъа кходаьд. Орден лелаеш йолча цу заводо тІехкхоачашъяьй масса тайпа а продукци яккхара планаш. Продукци хьаярга шийга дІабода мах чухнахьа баккхарца 24 миллион паччахьалкхен рузкъа кходаьд крекинг-завода коллективо.

Иштта кхы дуккха а я вай республике продукци арахецара планаш тІехкхоачашъеш заводаш, промыслаш фабрикаш.

Семилетка хьалхарча шера план ханал хьалха кхоачашъяра, ССКП ЦК хургйолча Пленума, Октябрьски революце 42 шу дизара цІейна а сийленца накъа бахара яьржача социалистически яхье доккхий толамаш доах вай республика юрта боахамерча къахьегамхоша а.

Дика ка а йоалаш кхоачашъю республикерча животноводаша шура яккхара план. ХІара Іатта керта дІалаьрхІача соахка хьалхарча бархІ бетта яьккха хинначул 111 килограмм шура дукхагІа яьккхай укх шера хьалхарча бархІ бетта. Укх шера хІара Іаттагара 2.650 килограмм шура яккха, аьнна, социалистически декхар тІаийцача МагІалбика районерча «Кавказ» яхача колхозерча животноводаша хьалхарча 8,5 бетта а ши эзар килограммал дукхагІа шура яьккхай хІара Іаттагара.

Ерригача республике дІалаьрхІача, соахка укх хана аьха хинначул дуккха а дукхагІа да колхозашеи совхозашеи зяба аьха лаьтта. Сунженски районерча колхозаша тІехкхоачашдаьд паччахьалкхенга шура йохкара даькъе ийс бетта лаьрхІа шоаш тІаийца хинна декхар. Дулх даккхара шера йола план хІанзалехь а кхоачаш а яь, из болх ца а социйташ кхы а дІахо хьош я Шелковской районера колхозаши совхозаши, заданех паччахьалкхенга 20 эзар центнер ялат дохна дезаш хиннача «Кавказ» яхача колхозо 30 эзар центнерал дукхагІа тІехдаьнна дика ялат дІа а деннад, хІаьта хІанзчул тІехьагІа кхы а эзар центнер хьажкІийи 3.500 центнер гидуаргийи яла дош а деннад.

Дог гІоздоаккхаш, доккхалде йиш йолаш хІамаш дукха да вайна гонахьа, бакъда, шоай хьамсарча парте махьеххара, советски наьха оамал я даь даьннachох кхоачам ца беш, шоай турпалерча новкъа шоашта нийсденна кхоачамбоацараш дІа а доахаш, хадданза керда толамаш даха гІерташ, тахан даьчул дукхагІа, дикагІа кхоана де гІерташ, халкъа боахама тІехьадиса доакъош хьалха доахаш.

Мазшшара болх ца лелабеш моттигаш хІанз а кІезига яц вай республика промышленносте а юрта боахаме а. Доккхий декхараш латт хІанз укх сахьате республикерча юрта боахама къахьегамхошта хьалхашка: хьажкІаш, гидуаргаш, коартолаш чуэцара болх мамогга сихбелга, гурахь дувш дола ялаташ ха ца тулийташ а агротехнико маяххара дика а дІадувлга, хьайбаш Іангара дахара бизза дика кхоачамбелга. Колхозникаштеи совхозий болхлоштеи шоашта а ерригача советски паччахьалкхенна а боккха лоархІам болаш гІулакхаш да уж.

Денна заводашка, фабрикашка, мехкдаьтта промыслашка, колхозашка, совхозашка вай беш бола болх ба вай вахар тоадер, мехка ганзаш ебаер, вай Даьхен сий доахар. Советски наха юкъе дитІехьа дукхагІа чІоагІлуш йоагІа «сайна халагІа дале а, мехка пайданагІа долчча бергба аз болх» яхаш йола патриотически уйла, коммунистически къахьегама хьисап.

Из доладаьр цхьа саг вале а, е бІарчча коллектив яле а бе-башха а ца хеташ, балха пайдана мел дар хьаллоацаш, наха юкъе из шерра доаржадеш организаторски болх беш хила еза партийни, советски, профсоюзни, комсомольски организацеш. Из къахьегамхой инициатива — кердача толамий хьаст ба.

Сийлахь - йоккхача Октябрьски социалистически революце 42 шу дузача цІейнеи ССКП ЦК хургйолча Пленумаи дика накъа дахара тІехьа шерра социалистически яхь а йоаржаяь, сий дола керда толамаш дахара хьинарегІа чуэ!

30-ча сентябре Пекине кхаьчар Советски Союза партийно-правительственни делегацена керте латта Н. С. Хрущев.

Сурта тІа: новкъостий Мао Цзэ-дуни Н. С. Хрущеви аэродроме.

Синьхуа сурт. (Сурт фототелеграфаца хьаийцад).

ДоттагІлен сайре

1 октябре МагІалбикера Чкалов цІерах йолча клубе хилар чІоагІа сакъердаме сайре Китайски Халкъа Республика 10 шу дизара сийна. 400 саг вар цига гулвеннар. Китайра вахар дувцаш лекци йийшар ССКП МагІалбика горкома лекторски группа заведующе нов. Беляева. Гулбенначар къамаьл дир Китай халкъацара доттагІал дувцаш.

— Советски Союзеи Китайи къахьегамхошта юкъера дола доттагІал чІоагІа да, — йоахар цар. — Оаха дІахьор цхьа никъ ба, тха уйлаш цхьатарра я, коммунизм оттаю никъ ба тха доттагІаша вІашагІбеллар, цудухьа из цІаккха дохаргдац.

Цул тІехьагІа клубе художественни самодеятельносте дакъа лоацаш болчар концерт оттадир. Цар хьахьекхар китайски халхар. Геттара дика оттадир Кострич Людас лентаца деш дола халхар. ГІалгІай Іаьдалах дика халхаваьлар Бузуркиев Борис.

Концерт чакхдаьнначул тІехьагІа «Футболисташ» яха китайски кино хьекхар.

ТІаийца декхараш кхоачашдаьд

ССКП ЦК хургйолча Пленума а, Сийлахь - йоккхача Октябрьски социалистически революце 42 шу дузача цІейна а сийленца накъа бахара социалистически яхье а баьнна, Сунженски районерча юрта боахама къахьегамхоша 29 сентябре кхоачашъяьй семилетка хьалхарча шера хьайбай продукташ паччахьалкхенга йохкара йола ийс бетта план: дулх — 102 процент, шура — 112 процент, фуаш—101 процент.

Соахка цу юкъа дехка хиннач ул шура 13 эзар центнери, дулх — 62 центнери, фуаш— 862 эзари дукхагІа дехкад паччахьалкхенга укх шера 9 бетта.

Б. ЧАДОВ, ССКП Сунженски районкома секретарь.

В. СИДОРЕНКО, райисполкома председатела заместитель.

10 бетта йола план кхоачашъяьй

Шерра социалистически яхь а йоаржаяь семилетка план ханал хьалха кхоачашъе лаьрхІа хьинарца къахьегаш ба МагІалбикера нефтяникаш. Денгара ди массава доал къахьегама толамаш совдоахаш хьайоагІа НПУ «Малгобекнефта» болхлойи, инженерно-технически болхллойи гІулакхерча наьхеи барт тайна коллектив. 2 октябре цар сийленца кхоачашъяьй 10 бетта йола план. Укх шера нефтяникаша планал совгІа Даьхенна дІаденнад итташ эзараш «Іаьржа дошув».

Къаьна скважинаш дика тоаяр бахьан долаш 1 октябре лаьрхІача нефтяникаша денни-бусси доаккха нефть 10,7 процента совгІа хилар дІадахача шерал.

ХІанз МагІалбикера нефтяникаш чІоагІа къахьегаш ба Октябрьски социалистически революце 42 шу дузача ден сийна.

Е. ИГИН, «Малгобекнефть» НПУ планови отдела начальник.

Фуна йийна хьажкІаш чуэцаш ба

Наьсаре районера «Назрановски» яхача совхоза Яндырски отделене 80 гектар фуна йийна хьажкІаш я. ХІанз уж чуэца болабеннаб отделенера болхлой. Хьалхарча дийнахьа араваьлра 30 саг. Шоайла дІа-юха а бийкъа дика дІаболабир цар болх: цхьабараша хьажкІаш хьахьокхар, вокхар гулъеча моттиге дІаккхухьар, Дика хьажкІаш хьокхаш ба Чесигова Роза, Мальсагова Сахар, Даурбекова Макка. Хьахьекха хьажкІаш дика гулъеш ба Даурбеков Ахмет, Чесигов Хьажбикар. Сиха хьажкІаш йоахаш я Хамхоева Лейла.

Фуна йийна хьажкІаш кастта чуийца бала лерхІаш ба отделенера къахьегамхой.

О. БУЗУРТАНОВ.

ССКП обкоме

Октябра хьалхара социалистически яхь йоаржаяра хьакъехьа

Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце 42 шу дизара сийна социалистически яхь йоаржаяра боккха лоархІам а беш, ССКП обкома бюрос могадир Сийлахь-боккхача Октябра 42 шу дизара доаггІача тайпара накъа дахар духьа Октябра хьалхара социалистически яхь шерра йоаржаяра тІахьехаш республикерча промышленноста, транспорта, гІишлош еча организацей, юрта боахама берригача болхлошка кхайкарал даьча «Горскнефть» яхача мехкдаьтта промыслови управлене коллективо дІадоладаь патриотически гІулакх.

ССКП обкома бюрос декхарийла яьй ССКП горкомаши райкомаши, юххьанцара партийнии профсоюзнии организацеш, ВЛКСМ областнойи, городийи, районийи комитеташ «Горскнефтерча» мехкдаьттахоша дІадоладаь патриотически гІулакх хьаллаца, Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце 42 шу дизара доаггІача тайпара накъа дахар духьа лоаттабеча къовсама, производства кхоачамех пайда дукхагІа эцара, семилетка хьалхарча шера планаш ханал хьалха кхоачашъяра предприятейи, стройкайи, колхозийи, совхозийи коллективаш оарцагІьяха.

Газетий редакцешта а республикански радиовещанеи телевиденеи комитета а тІадиллад Октябра хьалхарча социалистически яхьа лелам кепа йоазонца а радио чу гІолла а шерра бувцилга.

Балха ди—ворхІ сахьат

Соахкке а лоацагІарча балха денга яьннай Нохч-ГІалгІайчен дуккха а промыслаши бурув тохара конторащи.

ХІанз ворхІ сахьата балха денгеи кердача системах алапеш теларгеи яьхай «Старогрознефть», «Сунженефть», «Правобережное» яхача нефтеуправленей предприятеш. Болхлой дукхагІа а ца хулийташ даьд из гІулакх. Алапеш телара кердача системага яьхай иштта, соахка лоацагІарча балха денга яьха хинна «Горскнефтеи», «Гудермеснефтеи» предприятеш я.

Совнархозо беча хоамах, ноябреи декабреи ворхІ сахьата балха денга а кердача системах алапеш теларга а йоахаргья «Малгобекнефть», «Октябрьнефть» яхача нефтеуправленей, «Грознефтегаза» управлене предприятеши цехаши, Центральни ремонтно-механически автотракторемонтнии заводаш. Республика мехкдаьтта промышленноста кхы мел йола предприятеш, цу даькъе «Грознефтеразведка», «Грознефтегеофизика» трестий предприятеш а, «Красный молот» яха завод а, кхыяраш а лоацагІарча балха денга а кердача системах алапеш теларга а йоахаргья 1960-ча шера 1 апрель тІакхачалехьа.

Шера йола план кхоачашъяьй

ССКП ЦК хургйолча Пленума сийленца накъа даха социалистически яхь а йоаржаяь, Урус-Мартановски района «Горец» яхача совхоза болхлой, специалистий, гІулакхерча наьха коллективо 29-ча сентябре 101 процент кхочашъяьй паччахьалкхенна дулх дІадалара шера йола план.

Цу тІа а, дІаденна оалхазарий дулх соахка денна хиннaчул 3,1-зза дукхагІа да.

ХІанз планал совгІа дулх дІалулга дІахохьош да.

«Горец» яхача совхоза директор ИНОЗЕМЦЕВ,
Совхоза партбюро секретарь МАГОМАЕВ,
Профсоюза рабочкома председатель ИМАЕВ.

Толамца чакхдаккха сомийи комсийи бешамаш шеръяр а тоаяр а

Вай мехка боахам тоабалара Іалаьмате чІоагІа лоархІам болаш да сомийи комсийи бешамаш дІайогІар а уж лелаяр а. Дуккха а тайпара Іажаш, кхораш, гІамгІаш, персикаш, хьачаш, боалаш иштта кхыбола сомаш, тайп-тайпара Іаьржа а кІай а комсаш Іалаьмате дика хул вай республике, царех боккха пайда а боал.

Из кхета а деш вай республикерча дуккхача колхозашеи совхозашеи тІехьарча шерашка сомий, комсий бешамаш дІаегІа дика кхе а яь, царех доккхий пайдаш ийдеш моттигаш я. Масала, Сунженски района колхозаша 1958 шера сомийи комсийи бешамех 5 миллион сом гаргга пайда баьб. Цу тайпара пайдаш даь колхозаши совхозаши кхы а я.

Сомийи комсийи бешамаш кхы а дукхагІа дІайогІаш а шеръеш а дика балхаш даьд 1957-1958 шерашка 500 гектар керда бешамаш дІаегІача Сунженски районерча колхозаша. ТІехьарча шин шера бешамаш дІайогІара дика балхаш даьд Ножай-Юртовски, Шалински районашкарча совхозаша, хІаьта Совнархоза кхачан промышленноста Управленена чуйоагІача совхозаша 1957-1958 шерашка 2500 гектар керда комсий бешамаш егІай.

Цхьабакъда, цхьайолча колхозашеи совхозашеи из чІоагІа эшаш а пайдане а бола болх эсала лелабу. ДІаегІача бешамашта ханнахь лерттІа Іунал ца дар бахьан долаш дукха гаьнаш йокъаенна моттигаш я. Веденски, Советски, Наьсаре, Грозненски районаша а, иштта цхьайолча кхыча районаша а, укх шерарча бІаьсти планах шоай дІайогІа йийзаь бешамаш дІаегІаяц. Бешамаш дІайогІа а лаьтташ ахара а кийчдара а беш бола болх эсала лел Ачхой-Мартановски, Наурски, Советски иштта кхыча районашка а.

Цхьайолча райони парте райкомаша, райисполкомаша, совхозий директораша, колхозий председателаша эсала доалду сомийи комсийи бешамаш дІайогІа лаьтта ахара, цига дІайогІа гаьнаш кийчъяра, иштта из лоархІамера гІулакх кхоачашдара эша кхыдола балхаш йистедахара а.

Сомийи комсийи керда бешамаш укх гурахьа ханнахьа а дика а дІайогІар, хьалха дІаегІача бешамашта дика гІулакх дар, тІайоагІача хана сом а комсаш а дика хьувкъийтара Іалаьмате чІоагІа лоархІам болаш гІулакх доландаь, ССКП Нохч-ГІалгІай обкома бюроси Министрий Советои соцам баьб 10-ча октябре денз 10-ча ноябрга кхаччалца — бетта сомий, комсий бешамаш дІайогІаш а дІаегІараштa дика эша гІулакх деш а болх болабе, аьнна.

Бешамашта де деза балхаш толамца кхоачашдара юртбоахама Министерствои, Совнархоза кхачан промышленноста Управлении, парте райкомаши, райисполкомаши, совхозий директораши, колхозий правленеши цу соцамо декхарийла яьй: а) ханнахьа колхозашкеи совхозашкеи мел сомий, комсий бешамаш гурахьа дІайогІа еза, дІайогІа еза мел, малагІа гаьнаш, мичара я еза, йолаш йолча бешамашта мел малагІа гІулакх де деза дІахойташ йола планаш дІакхачийта;

б) Іалаьмате чехка сомийи комсийи бешамашта эша лаьтта аьха а тоадаь а даргдолаш техника цу балха къоастаяра, хІаьта бешамашта эша кхы оатхалаш а, етта еза молхаш а Іалашъяра;

в) бешамаш лелаяра балхах дика кхеташ бола нах юкъе а болаш цу балха къаьстта бригадаш вІашгІйохкара а, хІаьта цу бригадашцара болхлой цхьаннахьа а кхыча балхашка дІа-хьа ца хьежабара;

Цул совгІа, бешамашка ягІа гаьнаш нилха йолча моттигашка керда гаьнаш тІа а егІа, хила езача боарамагІа уж хургйолаш тоае еза, бешамашта эша тайп-тайпара оатхалаши молхаши масса а йолча юрташка, колхозашка, совхозашка йохкаш хургйолаш вІаштІехьадаккха деза Респотребсоюзо.

ССКП Нохч-ГІалгІай обкома бюроси Министрий Советои декхарийла яьй юртбоахама Министерствои, Совнархоза кхачан промышленноста Управлений совхозий, колхозий кулгалхошца цхьана «Нохч - ГІалгІай АССР дикагІа вола беши комсаши лелаяр» яха значок кийчъе, из сомийи комсийи бешамаш шеръяра а, тоаяра а дикагІа балхаш даьрашта цхьоалагІча декабре дІалулга вІаштІехьадаккха а.

Парте райкомаш, моттигашкара парте а комсомола а профсоюза а организацеш декхарийла я сомийи комсийи бешамаш шеръяра а тоаяра а балхаш толамца чакхдаха, цу балха юкъе шерра социалистически яхь йоаржае, из чакхйоаккхаш цу балха доалде. Коммунисташ, комсомольцаш, активисташ декхарийла ба шоаш беча балхаца хьокхам а телаш из болх ханнахьа а дика а кхоачашбе.

Партийни дешар доладеннад

Заняте берригаш а баьхкар

Наьсаре районерча мельзавода партийни организаце партийни дешара шу доладалалехьа дуккха хьалхагІа йоагтІача тайпара йоакхо а еш кердача дешара шерага кийчлуш дукха къахьийгар. ХІара коммунистаца къамаьл а деш цунна деша могаргдола, цун безам бола дешара форма харжийтар цунга. Хьийга къа зехьа довнзар. Завода коммунисташа массава раьза а волаш лаьрхІар ССКП истори Іомаде. Пропагандистал хержар коммунист нов. А. К Азаниев.

1-ча октябре сайриийна 5 сахьат даьлча заняте баьхкар беррига коммунисташ. ХьалхагІа организационни дешаш дийцачул тІехьагІа кердача дешара шера коммунисташта хьалхашка латта декхараш а дийцар пропагандиста.

Коммунисташа хьалха дІаяхача хана парте истори Іомадаь хилар бахьан долаш юххьанца денз ца Іомадеш, Советски Іаьдал эттачул тІехьагІарча ханах дола историе дакъа Іомаде болабелар уж.

Дика чакхъяьлар хьалхара заняти.

О. БУЗУРТАНОВ, (тха корр.).

Дика дІадоладаьд керда шу

Хьакхаьчад 1-гІа октябрь — партийни дешара шу доладу ди. Дукха къахьийгад из лоархІамера гІулакх дІадоладара кийчо еш МагІалбикерча кІоарга бурув тохача контора партийни организаце (парторганизаце секретарь нов. М. Е. Гришин.). Цига хьалхагІе а кружокий программаш, дешара эша литература, гойтара пособеш, масса а тайпара кхы эшар вІаштІехьадаьккхад. Ханнахьа пропагандисташ кийчбаьб. Цига конкретни экономика Іомаеши парте истори Іомадеши кружокаш я вІашагІъехка. Конкретни экономика кружоке деша лаьрхІа верригаш а 17 саг ва. Уж берригаш хьабаьхкабар заняте.

Пропагандист волча нов. Петрова кружоке гулбеннараштa дІадовзийтар кердача дешара шера декхараш, кружока программа, балха порядок. Группе староста а хержар, цул тІехьагІа «Социалистически промышленность а коммунизма материально-технически база хьалъяра бола цун лоархІам а» яха беседа йир кружока члена Л. Г. Краснова, контора керттерча геолога. Белгалдаккха дезаш да нов. Краснов хьалхарча занятега дика кийчвенна хилар.

Иштта дика чакхъяьлар цига кердача шера хьалххара заняти.

А. ХАРСИЕВ. (тха корр.).

Конкретни экономика Іомаеча кружоке

Сайриийна 5 сахьат даьннад. Балха ди йисте даьннад. Грознерча вагонни депо начальника кабинете нах гуллуш латт. 5 сахьати 30 минути яьлча укхаза йоалалу конкретни экономика Іомаергйолча кружока хьалхара заняти. Берригаш вІашагІкхийтта баьлча кружока хьалхле лелаеча нов. Пахвищева йоах:

— Йолае вай заняти, новкъостий! ХьалхагІа, вар-воацар малав хьожаргда вай.

Кружока заняте хьава везаш 19 саг вар, бакъда заняте баьхкараш-м 14 саг мара вац. Цхьабараш бахьан долаш бисаб цабоагІаш. Заняте енаяц вагонашка хьожаш йола нов. Давыдова а. Давыдова комсомолка я, цудухьа чІоагІа безам болаш яр из комсомола истори Іомадеча кружоке деша. Бакъда партбюро секретара нов. Герасимчука дийзар, цун безам беце а, из укх кружоке дешаш хилар. Иштта дІаязъяьяр из конкретни экономика кружоке деша. Из бахьан долаш заняте ца йоагІаш йисар из.

Кружока заняти дІайолаялалехьа организационни дешаш дийцар заняте гулбеннараша. Шоай дикагІа вола новкъост, мастер Чирков старостал хержар.

Цул тІехьагІа нов. Пахвищева дийцар кружока программа материал малагІча методах Іомаергья а, хІаьта кружоке консультацеш еи лекцеш ешеи депо керттера инженер нов. Каминскийи, керттера бухгалтер нов. Кононенкои, нормировщик нов. Максименкои, экономист нов. Гусакови хьожабаь хиларах а.

Уж дешаш дийцачул тІехьагІа «СССР транспорти системен. Машинаькъа транспорти социалистически экономика дегІайоалаяра цун лоархІами», яхача темах дІайолайир кружоке хьалхара заняти. Из тема сакъердаме а, ладувгІаш бараштa, чІоагІа пайда баргболаш а я.

ЧІоагІа уйла тІаяхийта ладийгІар заняте хиннараша хьалхарча беседага, хІаьта заняти дика чакх а яьлар.

С. ВОРОНИН.

Дика чакхъяьлар хьалхара заняти

ССКП истори Іомаде лаьрхІад укх шера Первомайски районерча 9-ча мая цІерахча артелеи райПО-и болхлоша. Цудухьа парте истори Іомадергдола кружок вІашагІъеллай цига. Кружоке дІаязвенна 15 саг ва, хІаьта царех ворхІ коммунист ва. Кружока кулгалхо, хьожаваьв райПо кертера бухгалтер нов. Б. Ахильгов.

1-ча октябре, партийни дешара шу дІадолалуча хьалхарча дийнахьа дика вІашагІъелла чакхъяьлар кружока хьалхара заняти. Кружоке дІаязбенна хиннарех 14 саг венавар заняте. ЛадувгІаш барех дукхагІа бараша парте истори хьалха дІаяхача хана дешанза хилар бахьан долаш юххьанца денз из Іомаде лаьрхІад цар. Цудухьа историе хьалхарча темах хилар кружоке хьалххара беседа. ЧІоагІа безам тІабахийта ладийгІар гулбеннараша цу беседага.

Кружока заняти йолаялалехьа цхьадола организационни дешаш къоастадир, кружока староста хержар.

М. ЛЬЯНОВ.

Заняте баьхкараш раьза хилар

ССКП истории текущи политикеи Іомаяра кружокашка хьалхара занятеш дика чакхъялар «Красный молот» яхача заводе.

Къаьстта белгалде дезаш ба дика кийчо а яь пропагандиста, завода директора заместителa нов. Юделевича, ладувгІараштa чІоагІа сакъердам а болаш заняти чакхъяьккха хилар. Заняте баьхкабар дІаязбаь мел хиннараш.

ЧІоагІа раьза хилар ладувгІаш хиннараш цу тайпара дика хьалхара заняти чакхяьккхача пропагандиста. Иштта дика занятеш йойя ладувгІараштa боккха пайда а баргболаш чакхдакха вІаштІехьа даргда дешара шу.

В. ПИСКУНОВ, «Красный молот» яхача завода политпросвещене комитета заведующи.

Хьалхара заняти

1-ча октябре партийни дешара хьалхара заняти хилар Нохч-ГІалгІай историе, метта, литература Іилма-тохкама институтеи, писателий союзеи, «СЕРДАЛО» газета редакцеи болхлой чубоагІаш йолча семинарски группа. Организационни гІулакхаш къоастадаьчул тІехьагІа, группа кулгалхочо нов. М. Абазатова обзорни лекци йийшар «Сийлахьйоккхача Октябрьски социалистически революце дерригдунен исторически лоархІам» яхача темах.

ССКП истории марксизма-ленинизма классикай произведенеши кІоаргга Іомаелга — ишта ба семинарски группа дІахо хургйолча занятей чулоацам.

Х. БЕРСИЕВ.

Газобетонни блокех хьалха хьалдаь цІа

ЛЕНИНГРАД. Главленинградстроя № 20 йолча треста строителаш даь доаккхаш боахк газобетонни блокех 80 квартира йола цІа. Кердача гІишлоний материалех яь блокаш дозал доацаш, чІоагІа, маьха дарегІа я. Уж блокаш е Іемаьб Автовски домостроительни комбинате. Цига шера 440 эзар кубометр гІишлоний конструкцеш арахецаргья. Цементи, гІуми, алюминеви порошоки хица вІашагІа эеш, химически наькъаца хьаеш я газобетон.

Сурта тІа: газобетонах хьадеш дола цІенош.

И. Баранова сурт. ТАСС фотохроника.

Іаьсий доахах докха а деш хьалкхеду

Укх тІехьарча хана доахах докха а деш Іаьсий хьалкхеде болабеннаб МагІалбика района «Кавказ» яхача колхозера къахьегамхой.

Вай республике хІанз дуккхача колхозашка доахах докха а деш хьалкхеду Іаьсий. Цу тайпара Іаьсий дикагІа хьалкхеделга гучадаьннад. Цудухьа лаьрхІад «Кавказ» яхача колхозерча къахьегамхоша а доахах докха а деш Іаьсий хьалкхеде. Шоай кхаь шурий-товарни фермашка цу тайпара Іаьсий хьалкхеде болабеннаб уж. Фермашкара Іаьсий чудоахка моттигаш тоаеш эргайоахаш латт. Цига леладергда Іаьсий а доахан а.

Ферма цхьан оагІорахьа еш латт Іаьсашта лаьрхІа йола клеткаш, хІара клетка чу доалларгда диъ-диъ Іасилг, вокха оагІорахьа латтаргда Іаьсий дакхаш дола доахан.

Іаьсий дакхаргдола доахан къестадеш латт хІанз колхоза фермашка. УнахцІена дола дика доахан мара хила йиш яц Іаьсий дакхараштa юкъе, хІара Іаттах дакхаргда шиннегара шийттанега кхаччалца Іасилг.

Хьайбаш леладераш бицбеннабац доаханнеи Іаьсаштеи моша доакъар Іалашде а.

ХІара болхлочо леладергда доаханни Іаьсийи—дерригаш а 20—25 бежан.

Дуккха а пайдане да доахах докха а деш Іаьсий хьалкхеделга, хІана аьлча уж кІезигагІа довргда, уж хьалкхедарга дІабода мах кІезиглургба, хІаьта Іаьсий хьалкхийча царех дика доахан а хургда.

Уж деррига гІулакхаш чакхдахаро торо хулийтаргья колхозо тІаийца декхар кхоачашде.

П. ГАГИЕВ.

«ЭЛЕКТРОИЗОЛИТ» ЗАВОДА КОЛЛЕ КТИВА ХЬОКХАМ ХЬАЙЙЦАБ ЭЛЕКТРОСТАЛЬЦАША.

МОСКОВСКИ ОБЛАСТЬ. Шоай завода продукци укх гарггарча шерашка дунен тІа мел йолчул дикагІа хилийта, аьнна, «Электроизолит» завода коллективо доладаь патриотически гІулакх чІоагІа раьз хинна шоашка эцаш я Подмосковьера предприятеш. Из гІулакх хьал а лаьца шоашта юкъе а дІадоладаьд еза-йоккха машинаш еча электростальски завода болхлоша. Цар шоашта хьалхашка декхар оттадаьд, шоаш арахецача продукце технически боарам эггара лакхагІа хилийта аьнна, электроизолитовцашкара хьокхам а ийца укх шин-кхаь шера шоай оборудовани американски фирмайчул дикагІа хилийта, аьнна. Кердача, къахьегама овсарле геттара лакха хургйолча оборудоване проекташ оттаеш ба инженераш.

Сурта тІа (аьрдехьара аьттехьа): конструкторaш К. Я. Авдеев, М. И. Гриншпун, В. П. Курков, П. В. Бибиков, В. А. Золкин, Е. Е. Кудрявцева геттара овсара болх бергболча трубопрокатни стана керда проект ювцаш боахк.

В. Купова сурт. ТАСС фотохроника.

Районий газеташа язду

Хургйолча ССКП ЦК Пленума сийна

Хургйолча ССКП ЦК Пленума сийна шерра социалистически яхь а йоаржаяь доккхача хьинарца къахьегаш я мельзавода болхлой коллектив, яхаш язду Наьсаре района **«Ленина байрахх»** яхача газето. Къаьстта дика хьокхамаш долаш къахьег коммунист С. Альдиев керте латтача, коммунистически къахьегама сийлен цІи яккхара тІехьа къовсам лелабеча бригадо. Цу бригадо хІара сменах 35 тонн хьоар даккха дезача метте 38—40 тонн доакх.

ХІара денна шоай балха заданеш 115—120 процент кхоачашъеш къахьегаш ба цу бригада членаш С. Манкиев, А. Камурзоев, М. Аушева, иштта кхыбараш а.

Дика хьийкъад укх шера баьца дaараш Ассински баьца даарий совхозе. Паччахьалкхенна баьца дааpаш дІадалара план тІеххкхоачашъяьй совхозо. Духхьал помидораш а, 35 эзар центнер паччахьалкхенна дІаяла езаш хиннача, совхоза коллективо 40 эзар центнер гаргга дІаеннай хІаьта уж чуэцача хІара денна 200 саг гаргга нах балха ара а бувл, яхаш язду Сунженски района **«Сунженски колхозник»** яхача газето. Из хургйолча Пленума дола тха къахьегама совгІат да, йоах совхоза баьца дааpаш леладераша.

Хургйолча Пленума сийна яхье баьннача сунженски районерча «Заветы Ильича» яхача колхоза дояркаша диззача 1957 шера хІара Іаттагара яьккхар миссел шура яьккхай хІара Іаттагара укх шера хьалхарча бархІ бетта.

Надтеречни района **«Социализма никъ»** яхача газето язду, «Надтеречный» яхача совхоза 1-ча отделене болхлоша хургйолча Пленума сийна яхье а баьнна доахача доккхача къахьегама толамех лаьца. Цу отделене гурахьа дув ялаташ дІадувш йолча агрегаташа тІехьарча деношка 1600 гектар совгІа латтан тІа ялаташ дІадийнад. Укх шера деррига а 3400 гектара тІа ялаташ дІаде дезаш я отделене коллектив, хІаьта 3-гІча октябрга из декхар кхоачашде а лаьрхІад коллективо.

Дика хьокхамаш доахаш къахьег хьажкІаш чуэцаш болча болхлоша а. ХІара денна 33 гектар а кхы дукхагІа а хьажкІаш чуэц цу отделене, хІаьта сецца из болх беш, хІара денна балха аравувлаш 50—60 болхлои, шиъ комбайни я.

Шоай къахьегама толамаш совхоза болхлоша хургйолча ССКП ЦК Пленума хетаду.

Іалаьмате чІоагІа политически къахьегамен хьинар айдаларца къахьегаш ба «Кавказ» яхача колхоза йиълагІча тракторно-полеводчески бригадера колхозникаш, яхаш язду тІехьара арадаьннача МагІалбика района **«Ленина байрахх»** яхача газето. Беррига низ тІабахийта кхашкара балхаш деш ба хІанз колхозникаш. ДІаде доладеннад колхозе гурахьа дув ялаташ. Укх гурахьа 1300 гектар латтан тІа ялат дІаде деза цига, хІаьта бригадо хІанзалехьа 600 гектара тІа дІадийнад. Латташ дика аьха, царна де мел деза гІулакх даь, техника а дІаде фу а дика кийчдаь дІахьо из лоархІаме болх колхозникаша. Нормах 12 гектар мара йоацача 24—26 гектар мукх сменах дІабувш ба «Беларусь» яхача трактора тІа болх беш бола трактористаш Н. Бабенкои М. Мироненкои.

Доккхача къахьегама совгІатаца хургйолча ССКП ЦК Пленума накъа баха лаьрхІа а колхозникаш, яхаш язду газето.

«Толамца чакхдоакхаргда шу» аьнна, керте язъяь я Наурски районерча «Россия» яхача колхоза председателa нов. В. Токарева **«Ленина никъ»** яхача района газета тІа язъяь статья.

БоаггІача тайпара хургйолча Пленума накъа баха кийчлуш тха колхозникаша, паччахьалкхенна дулх дІадалара план укх деношка кхоачашъяь яккха лерхІ, хІаьта укх шера 700 центнер баьца дааpаш паччахьалкхенна дІадала лаьрхІа хиннача метте 800 центнер дІаеннай оаха, яхаш дувц нов. Токарева. Зяби Іаьржа пари ахара декхараш а толамца кхоачашду колхозникаша, хІаьта доаханна дика Іана кийчо а яьй.

Иштта дика къахьегаш ба цу районерча «Комсомольский» яхача совхозе комсаш чуэцаш бола болхлой а. Нормах 250 килограмм чуэца мара ца езача 400 килограмм сменах чуэцаш къахьега цига Л. Жеребцова бригадацарча болхлоша М. Калининчи, А. Тагироваи.

Укх деношка арадаьннача Ачхой-Мартановски района **«Ленина байрахх»** яхача газета «ДоаггІача тайпара накъа гІо ССКП ЦК Пленума», аьнна керте яздаь йолча передовой тІа дувц, районера къахьегамхой шерра социалистически яхь а йоаржаяь къахьегама толамаш доахаш ба яхаш.

— Цунга хьежжа, — язду дІахо передовой тІа—дуккха кхоачамбоацараш а да юртбоахама декхараш кхоачашдара юкъе. Масала, «Лермонтовски» яхача совхозе паччахьалкхенна шура дІаялара план кхоачашъяц, хІаьта хІанз гурахьа дув ялаташ дІаде болабеннача хана нормах доагІача тайпара уж дІадец совхозе.

Белгалде де дезаш да, цхьайолча районий газеташа хІанз а кхоачам боллаш къахьегамхой хургйолча Пленума сийна шерра социалистически яхь йоаржае тІахьехаш ца хилар. «Пленума сийна» яха рубрика нагнагахьа мара ца телаш а да газеташ, хІаьта цу рубрика кІал язъяь материалаш а дика кийчъяь хилац. Хургйолча Пленума сийна тематически полосаш тела хІанз а доладеннадац газеташ. Цу дерриганеша а хьахьокх, районий газеташа Пленумага кийчбалара гІулакха боагІача тайпара лоархІам беш ца хилар.

ДикагІа йола юрта советаш

Семилетка хьалхарча шера план кхоачашъяра республикерча юрта советашта юкъе яьржача социалистически яхье 1959 шерах хьалхарча ах шера дикагІа хьокхамаш хиларах Нохч-ГІалгІай АССР лакхехьарча Совета Президиума Указах Нохч-ГІалгІай Автономни Советски Социалистически Республика Президиума Сийлен грамоташ хьожаяьй Курчалоевски районерча Курчалоевски юрта Совета, Наьсаре районерча БурокІалхарча юрта Совета, Советски районерча Асламбек-Шериповски юрта Совета, Гудермесски районерча Гудермесски юрта Совета, Грозненски районерча Первомайски станични Совета, Надтеречни районерча Гарагорски поселкови Совета.

Коммунистически кхетам балара школа

Интернате деша батІача мехкараштa Іай бувхабу гІирс Іалашбарах лаьца просвещене Министерства викалаца къамаьл деш йоаллар укх шера нохчий а тІалгІай а мехкараштa Грозне хьайийлача интерната директор Фариза Вагаповна Даутова, тхо цун кабинете чу дахача.

Тхога моаршал а хаьтта Фариза Вагаповнас аьлар:

— Бехк ма биллалаш аз кІеззига хьедергда шо. Дешархошта Іай эша гІирс Іалашбарах лаьца къамаьл деш доахк тхо.

— Паччахьалкхено дуккха а ахча хьахийцад мехкараштa эшаш дола хІамаш Іалашдара,— йоахар Фариза Вагоповнас.—Из ахча бизза пайда хьайийца хила деза.

Цар къамаьл чакх а даьнна, Министерства болхло дІавахача оаха интерната директорга хаттар дир:

— Масса йоI я, Фариза Вагаповна, шун интернате дешаш.

— Ерригаш 130 йоI я. Царех 94 юрта районашкара я, хІаьта Грознера 36 йоI я.

МалагІча классе ба уж? Тха хаттара ше жоп лучa хана, цун каьхаташка хьажа езаш ца хиларо хьагойтар, Даутова ший интернатера гІулакхаш дика довзаш хилар.

— ЯлхлагІча классера денз дІахьош да тха интернате дешар. ЯлхлагІча классе 18, ворхІлагІча классе 37, бархІлагІча классе 32, ийслагІча классе 25, иттлагІча классе 19 йоI йолаш дешаш ба тха интернате мехкарий.

Юкъера образовани лу интернато хІанз укх сахьате. Дешархошта дика дешара а, сакъердаме вахара а мел эшаш дар паччахьалкхен счетах Іалашдаь долаш да. Интерната хьехархой а балхлой а коллектив лакхара говзал йолча болхлоех вІашагІтеха я. Укхаза мехкараштa хьехаш я дуккхача шерашка хьехархочун болх а баь, аспирантура а яьккха йола Мальсагова Марияи, хьехархочун товзал йола Базоркина Жанеттеи, университет а яьккха ший балха говзал дика йовзаш йола Тулаева Тамареи. Цу лакхара говзал йолаш болча хьехархой коллективо шой низ ца кхобеш болх бу шоашта ховш дар хьехаш болча мехкараштa дІадалара, тІехдика дешаш царга интернат яккхийтара.

— Къаьстта белгалдаккха дезаш да — йоах Фариза Вагаповнас — тха интерната дешара программа юкъе юкъерча образовательни предметел совгІа, цІагІа эшаш дола гІулакхаш Іомадара ха къоастаяь хилар. Уж гІулакхаш Іомадара программа юкъе къоастаяь ха 6—7-ча классашка 2 сахьат а, кхы лакхерча классашка диъ-диъ сахьата я. Интерната еннай когаца кхестаю хІамаш тега машинаш. Мехкараштa хІамаш тега Іомабара мастерской йилла яргйолаш я укх деношка. Цу гІулакхъа интернате хьа а ийца болх беш я лакхара говзал йола мастер Нальгиева Ляля. Цул совгІа мехкараштa Іомадергда кулинари гІулакхаш. Вешта аьлча, интернате дийша баьлча уж ховш хургба масса а тайпара кхачан дааpаш кийчде.

Мехкарий вузашка деша болхаш царна лаьрхІа моттигаш хургья.

ХІанз укх сахьате интернато луш яр юкъера образовани я. Бакъда, интернат яьккха бола мехкарий юкъера образовани хинна ца Іеш, нагахь царна лойя, школай хьалхарча классашка хьеха говзал йолаш кийчбергба.

Дуккха а ахча хьахийцад паччахьалкхено мехкарий дешара а, вахара а хьашташ кхоачашдара. Цу тайпара, укх шера тІеххьарча биъ бетта интерната дешара материалаш эцара хьахийцад 15 эзар сом, дешаш болча мехкараштa буача кхачана лаьрхІа хьахийцад 101 эзар сом, кІада, инвентарь эцара 273 эзар сом, мехкарий кино а театрашка а кхувлара 18 эзар сом. Цул совгІа интернате хьашт дола кино хьокха йиш йолаш тхой киноаппарат а я тха. Столове, хІамаш ютта моттиг я, бани интерната коа йолаш я. Дешархой бахаш бола общежити сеткаш долча маьнгешца, цІенача метта хІамашца кийчъяь я.

Интернатера дешаш йола классаш мел эшачунца кийчъяь я. Ший тайпара форма я дешаш болча мехкараштa кийчъеш. Цул совгІа, хІара йоIа кийчъеш я праздничний а мукъача а хана ювхаю дикача материалех кочамаш, кога гІирс.

Дика дІаоттадеш да интернате мукъача хана культурно-салаІара гІулакх. Художественни литература йоаккха фонд а йолаш библиотека я интернате. Интернате дешаш болча мехкараштa каст-каста дунен юкъерча гІулакхех а, мехка чурча вахарах а, литературах а, вай мехка коммунизм оттаелга сихдара советски адамаша лоаттабеча къовсамах а лаьца лекцеш ешаргья, царна юкъе шерра дІахьош хургья беседаш. Из гІулакх дика дІаоттадара интерната кулгалхоша дІахьу писателий Союзацеи политически а Іилма а кхетамаш доаржадара обществацеи бувзам чІоагІбара болх. Уж лекцеш ешара беседаш яра юкъе эза хургба республикера толашах бола писателаш, Іилма болхлой, производстве а юртбоахаме а хьалхле лелaераш, иштта кхы дІахо а.

Интернате болх бе йолаеннай дешархоех вІашагІтеха йола тайп-тайпара сакъердамерча балха кружокаш. Интернате дика дІахьоргдолаш да дешаш болча мехкараштa музыка Іомаяра гІулакх. Цу тІулакха интерната беннаб цІена пианино, хІаьта, кхы дуккха а музыкальни инструменташ.

Каникулаш йолча хана шоай цІенгта хьежжа, дай-ноаной а, хІаьта иштта кхы гаргара нах а болча ха яккха аха бокъо я интернате дешаш болча мехкарий. Нагахь интернате Іе безам хуле, царга сакъердаме ха дІаяхьийтара де мел дезар дергда.

— Тха интернате дешаш бола беррига мехкарий дика дешаш а шоай вахара раьза болаш а ба. Бакъда хІанзале а тІехдика дешарца белгалбаьнна дуккха а мехкарий ба царна юкъе, — йоах Даутовас. — Царех ба 7-ча классеи 10-ча классеи деша багІа Шалински районера йижарий ЧапановгІар Лизаи, Зинаи, 9-ча классе деша ягІа Грознера Измайлова Камета, 10-ча классе деша ягІа Чернореченра Изпаурова Ира, иштта кхы а.

Вай кампрхой а мехкарий а Даьхенна мутІахьа а болаш коммунистически кхетамца кхебара боккха болх дІахьу Советски правительствос а, Коммунистически парте а. Интернатерча хьехархой коллективо низ кхобаьбац интернате дешаш бола мехкарий вай Даьхен, бакъбола мехкарий а болаш хьалкхебара.

А. ВЕДЗИЖЕВ.

Баьца даарий фу леладарах ши миллион пайда ийцаб

Грозненски плодоовощни совхоз дахача шера денз леладе дезача тайпара баьца даарий фу леладе йолаеннай. Цул хьалхагІа тха совхозе баьца даарийи кхыйолча культурайи фу вай мехкарча областашкара кхахьарал совгІа, доазол дехьара а кхухьар. Масала, «чернушка» яха хох Данера, «севок» яха хохи сибази Болгарера, горох Англера кхухьар.

Баьца даарий фу леладарах пайда дукхагІа боал юрта боахама кхы мел долча доакъоех боалачул. Укх шера фу дохкарах ши миллион сомага кхоачаш пайда эцаргба совхозо.

Фу леладеча участкашка из дика хьувкъийтара эггара кертера гІулакх да дикача тайпара фу кийчдар. ДІайийна хІама дика хьувкъача хІара севооборота кхашка дІадув фу. ДІадувш долча фуна цхьан сортах шоллагІа сорт дІакхетаргдоацаш, уж вІашагІуврдоацаш дув. ХІара сорта юкъе дита деззача тайпара латтта дут. Фу дІадувча хана нийсача агротехника гІулакхаш леладу. Из да латтта дика тоадеш, удобрени еш, ший нормагІа мара дІа ца дувш, кхашкара балхаш агротехнико яххача хана чакхдахар.

ТолажагІа йола агротехника а боккъонаш а чакхйоахаш баьца даарий фу кхедаро совхозага йиш хулийт дІаде дикагІа дола фу даккха а страховойи тІадоагІача шерага йоалаши йола фондаш эшшача боараме Іалашъе а. Укх шера 186 гектара тІа фуна лаьрхІа помидораш, горох, нарсаш, баклажанаш, кабачкаш, хохаш, кабуцаш дІайийнай.

Массайолча хана кхыйолча культураштеи сорташтеи деча оасарал совгІа фу дІадийнача участкашка де деззача хана оасар ду оаха. ХІара дийнахьа дІадийна ги къоастаду. Фу дІадийнача участкашкара эггар хьалха чуэца доладелча денз из цІенде балхаш вІашагІдохк.

ЧІоагІа теркам тІабохийт оаха фу дІа-юха къоастадеш. Районашка дІаде деза тайпа фу дІадер хьувкъам лакхбара эггара чІоагІа эша а дарегІа а дола гІулакх да. Тхона из гІулакх дика хайра «сталинградец» яхача помидорий районированни сорт дІаде доладелча. Укх шера цу сортах хІара гектара тІара 300 центнерага кхоачаш помидораш яьхай. Цу тайпара толамаш даьхад Т. Ф. Рудь бригада. Цу фух хинна помидораш йокъал дикагІа ловш хул, кІезигагІа лазар кхет.

Совхозо 2300 килограмм помидорий фу кийчдаьд, царех дукхагІа дар республика совхозашкеи колхозашкеи дІадала йиш хургья тхога. 240 тонн семенной горох я, цунах дукхагІа яр кхыдолча боахамашка ехкай. ХІанз нарсий, кабачкай, хьайбашта даара кийчъеча ябакхий фу да Іалашдеш.

Доккха толамаш дахара чІоагІа новкъостал дир тхона механизаце. Укх тІеххьарча хана дукхагІа хиннай тракторaш, комбайнаш, кхыйола техника а. Цар новкъостал дир кхашкара балхаш дикагІа йолча агротехнически хана чакхдаха. Фу хархжареи цІендареи механизаци яьй.

Г. ГУЧМАЗОВА, Грозненски плодоовощни совхоза агроном.

Краснодарски край. Старо - Мински яхача станице укх шера хьайийлай ийдархоша шоаш гІулакх а деш йола книжкай тика. Укхаза тика чу латташ саг вац. Мах бевенача саго ше хьахорж тархеш тІа, витринаш тІа, стендаш тІа латтача книжкашта юкъера шийна эшаш дола книжка.

Сурта тІа: Старо-Мински станице книжкай кердача тикачура ийдархой.

Е. Шулепова сурт. ТАСС фотохроника.

Марета звено

Шалински района «Джалка» яхача совхоза цхьоалагIча отделене полеводчески бригаде укх шера бIаьсти районни совета депутат Хаджимурадова Марет керте а латташ хьажкIаш лелаю звено вIашагIъеллаяр. Доккха декхараш дар цар тIаийцараш.

Уж сийленца кхоачашдеш хьабоагIа болхлой. Квадратно-гнездови хьисапе ерригa агротехнически правилаш юкъе а кхувлаш цар дIайиййна хьажкIаш дика хьийкъай. 10-ча сентябре болабеннаб уж хьажкIаш чуэца. ХьалхагIа ерригa хьажкIаш хьекха Iо а ехка, цул тIехьагIа уж хьаяха болабелар болхлой. ХIаране 4 центнерал кIезигагIа хьажкIаш йоахаргйоацаш декхар оттадаьд цар шоашта хьалхашка. Сменах 6—7 центнер хьажкIаш йоахаш болх бу Хаджимурадова Марета, Бачаева Аймане, Туршигова Санята.

Кастта хургйолча ССКП Центральни Комитета Пленума сийна махулла сихагIа хьажкIаш чуэцаш ба цу звено болхлой.

Б. ЗАНГАЕВ.

Комсомольций башха дика гIулакхаш

Къахьегама хьинар чIоагIа айденнад укх деношка Веденски района Ленина цIерахча колхозе. Дерригa советски халкъ а санна, ССКП ЦК Пленума сийленца накъа баха кийчлуш ба колхозникаш.

Лоамароша денна деча доккхийча балхащца чIоагIа лоархIам болаш да дикача доакъарийца хьайбаш Iалашделга. Цу балхаца хьинаре дакъа лоацаш ба колхозера комсомольцаши кагий нахи.

Лоамашка хиларах кара хьакха езаш я колхоза цонаш. Дукха халонаш нийслу цу балха тIа. Комсомольцаша кагью уж халонаш. Царех дукхагIбараш социалистически яхье хьалха латт. Масала, хIара денна ший балха план 150-180 процент кхоачашъю Саидбек Чудигова. Планах 1,5 гектар йолча метте, 2,5 гектар хьокх говрий косилкаца комсомольца Хакимов ХIаруна. Говрий йолхьингаца болх беш волча Мусхажиев Шахаба шишша норма йоах хIара денна.

ЧIоагIача хьинарца балхаш ду комсомольцаша силос лаьттах йоллача метте а. Планах лаьрхIар 10 тонн йолча метте, хIара денна 15 тонн сийна доакъар тIадахь тракториста Умалатов Зайнамбека. Дика балхаш ду шофераша Абдурзакова, Устарханова, кхыча комсомольцаша.

А. УМАРОВ,
колхоза комсомольски организаце секретарь.

Дика чуэц хьажкIаш

Джалкински совхоза ялхлагIча отделенерча къахьегамхоша, советски Iилманна карагIдаьннача доккхийча хIамашеи США ваха Н. С. Хрущева баьча исторически лоархIам болча балхои дегаш ура а оттадаь, хьажкIаш чуэцаш балха нормаш тIеххкоачаш а еш дика къахьег укх деношка.

Ибрагимов Махьмада, Насуханова Шурана, Хумигова Джарадата, Хумигов Зелимхана, Саитханова Хавра хIанзалехь 3-4 гектар хьажкIаш чуийцай. Денгара-денга дикагIа йоах цар хьажкIаш.

К. ХАМЗАТОВ.

ХIамаш тегача фабрике

Дуккха рационализаторски предложенеш тийннай Грозненски № 1 йолча хIамаш тегача фабрика болхлоша. Цу предложенеша новкъостал даьд къахьегама овсарле совъяккха а арахецача продукце дикал айе а. Рационализатороашта юкъе дикагIа лоархIаш ба Макуха, Фиткулин, Остапенко, Боряев, иштта кхыбараш а. Пошивочни цехерча участкашта юкъе белгалъяьнна я № 1 йола участок. Участка болхлошта юкъе хьалхара моттиг яьккхай нов. Саядова Тамара. Цо хIара беттара план 135 процент кхоачашъю. Тамара дика, говза болхло я. ТIехьабисачарна новкъостал а деш, ше хьаеш йола продукци тIехдика еш хьайоагIа из.

Сурта тIа: Саядова Тамара барзкъаш тегаш я.

И. ПЛИЕВА сурт.

Шера шозза хьувкъа баьца дааран

КРАСНОДАРСКИ КРАЙ. Баьца дарий боахама Московски Iилма-тохкама институтa баьца дааран леладеча Адлерски опытни станце коллективо тахка а техка леладеш да цхьан лаьттан тIа шера массехказ баьца дааран хьувкъийта гIулакхаш. ХIанз опытни станце лаьтта тIа кхаьча доалаш латта шозлагIа дIадийна баьца дааран.

Сурта тIа: воккхагIа вола Iилма болхло Ч. А. Еременкои опытни производственни боахама агроном Л. М. Назарови шозлагIа дIайийна кхачаш латтача кабуцашка хьожаш боахк.

И. Григорова сурт.
ТАСС фотохроника.

Моттигера промышленность дегIайоалае еза

Семилетках гIишлош хьалъяр дегIадоаладара чIоагIа эшаш да моттигера рузкъа.

ГIишлош хьалъеча чIоагIа эшаш я кIир. Цхьабакъда, хала да из хьалаха МагIалбике бахача наха. 5—10 килограмм кIир Iалашъе цу городера цIен-ноаной е Грозне е Орджоникидзе болх.

Кустарни установкаца кIир йоахача нефтепромыслови управлене чуйоагIача жилищно-коммунальни конторо а строительно-монтажни цехо а йоккха кIир шоаш хьалъеча гIишлоштеи ремонтаи мара тоъац. 20 тонн кIир арахеца йиш йола кирпични завода цех болх беш яц.

ЧIоагIа хала да бахача наха а гIишлош хьалъерашта а хьуна херх хьакхийта. Цу гIулакха лаьрхIа дуккхача предприятеша шо-шоашта хIаране пилорамаш хьалъю. Цу тайпарча гIулакхаша хьахьокх предприятеша болхлой сов лелабелга а хьуна херх хьокхаш дIабода мах лакхбелга а. Нагахьа санна городе цу гIулакха лаьрхIа йоккха механизированни предприяти яларе иштта леларгдацар хьуна херх хьакхара балхаш. Иззамо йолча предприятес бахача наьха а гIишлош хьалъеча предприятей а хьашташ кхоачашдергдар. Цу тайпара гIулакхаш дукха да МагIалбике.

Моттигера промышленность дегIайоалаяра оарцагIа яла еза Горплан.

Ш. ДАХКИЛЬГОВ,
Горсовета депутат.

Барт тайна коллектив

Уруc-Мартановски районе чIоагIа цIи хезаь я «Красноармейски» яхача совхозера № 2 йола шурий-товарни ферма. Совхоза хьайбай боахама болхлошта юкъе хьалхара моттиг яьккхай цу ферма коллективо. Царга я хIанз дIа-юха тела ЦIе байракх.

— Барт тайна болх беш я тха коллектив, — йоах ферма кулгалдеш волча нов. Арсанукаева. Массане а цхьатарра къахьег, тIехьависачунна новкъостал а деш. Геттара дика доахан доажадеш ва Согаипов Юсуп. Массаза а цун сменах шура дукхагIа лу доахана.

Дика Iана кхоачамбеш а ба ферма болхлой. ХIанзале цар доахана Iа доаккхаргдолча хьатIаззай 150 тонн йол, 2209 тонн силос а кийчъяьй. Iай доахан чудохка помещенешта ремонт а яь дика тоаяьй.

Ферма шоай агитатораш ба. Басханов Ваха ший болх дика бовзаш ва. Цо хIара денна доахан леладерашта газеташ, журналаш деш.

Шурий-товарни ферма коллектив шерра социалистически яхь а йоаржаяь хьинарца къахьегаш я укх семилетка хьалхарча шера план ССКП ЦК Пленум хулача деношка кхоачашъе, аьнна.

И. ДЕДАЕВ.

Гуйриййнара балхаш сихденнад

«Октябра 40 шу» яхача совхоза 3-ча отделене къахьегамхой семилетка хьалхарча шера план ханал хьалха кхоачашъяра дика болх беш ба.

Гуйриййнара балхаш ханнахьа чакхдахара берригa низ тIабахийта болх беш ба уж. Гурахьа дIадувча ялаташта лаьтта а аьха, дика тоа а даь ялат дIадувш ба отделенера болхлой. ХIанз 100 гектара тIа ялат дIадийнад цар.

Дикача балхаца белгалбаьннаб трактористаш Салтымаков Башир, Горокоев Мусхьаж, сеяльщик Эсмурзиев Осман, иштта кхыбараш.

ХьажкIаш чуэца болалуш ба отделене болхлой. Цу гIулакха кийчъяь комбайнаш а кхы эшар а да.

С. ЛОЛОХОЕВ.

Машинисташа тIеххкоачашъю план

ВорхI шера йола план 6 шера кхоачашъяра шоай берригa низ тIабахийта болх беш ба Грозненски локомотивни депо машинисташ. Планал совгIа беза мухь кхухьа 2500 поезд дIаккхувла дош деннад цар, ши миллион тонн мухь дIа а хьош.

Цу локомотивни депо водителаша шоаш денна дош тIеххкоачашдаьд. 9 бетта беза мухь кхухьа 2886 поезд дIайигай цар, планал совгIа 2,5 миллион мухь а хьош.

Дика толамаш даьхад коммунистически къахьегама бригада цIи яккха къовсам лоаттабеш йолча дукха ха йоацаш Ленина орден еннача машинист-инструктор Николай Нефедов керте латтача коллективо. Цо кулгалдеча колонна нормал совгIа миллион кхачан продукташ, ялат, коача доагам, хьуна материалаш дIайихьай.

Иштта дика болх беш я Андрей Агасиев керте латта паровозникий бригада. Укх шера беза мухь кхухьа 150 поезд дIайигай цар, Даьхен заводаштеи колхозаштеи бIаь эзар тонн доагами смазочни материали дIа а хьош. Планал совгIа 1200 тоннага кхоачаш мухь дIахьош поездаш дIаккхийлай машинисташа Илья Романова, Александр Долбнева, кхыбараш а.

Дика болх беш ба шоай помощникашца машинисташ Николенко а Горбатенко а. ВIалла тIехьа а ца бусаш дIакхоач уж лоалаха ядача машиннаькъа отделенешка.

Цхьан локомотиваца шиъ, шиъ-ах состав дIаккхувл Незнакомова, Кутишова, Глушкова дуккха кхыбараш а. ХIанз цу коллективо Сийлахьйоккхача Октябрьски социалистически революце 42 шу дизара сийна шерра социалистически яхь а йоаржаяь доккха толамаш доах. Ийс бетта йола план дика кхоачашъяьй цар. Машинисташа Шкутова, Гончара планал совгIа 2500 — 3100 тонн мухь а дIахьош 15—20 процент доагам кходаьд.

Укх деношка къаьстта дика болх беш ба ремонтникаш. Тепловозни цеха болхлоша укх шера цхьаккха гIалат доацаш болх бу. Дикача балхаца белгалбаьннаб слесараш Приоров, Анохов, Игнатов, кхыбараш а. Сменах цаI-ах, шиъ норма кхоачашъю цар.

Д. КРАПИВНЫЙ.

Кердача хьисапах де деза маьхаш

Доккхий декхараш да ССКП XXI-ча съездои ССКП ЦК июньски Пленумои халкъа боахама хьалхашка оттадьраш. Уж декхараш торговле хьалхашка а латт. Из я вай промышленностои юрта боахамои арахецаш дола дуккха товараш нахага дIаккхачийта дезар. Нахага товараш дикагIа дIакхоачаргдолаш шоай балха юкъе керда формаш а кхухьаш, бахача наьха хьашташ кхоачашде дезараш ба торговле болхлой.

Цу формаех лархIа езаш я торговле керда прогрессивни формаш. Уж я самообслуживане (товараш ийдераша уж шоаш хьахержилга) фасованни товари тикаш (товараш эза а эза, кийчдаь, цул тIехьагIа дохкилга), товараш дикагIа бIаргагургдолча прилавка тIа Iо а дехкаш, цу тIа латтача кассе ахча хьа а ийдеш уж дохкилга, иштта кхыяраш.

Уж керда формаш балха юкъе кхувлаш хилча массаза дохкачул 1,5-за, 2-за сихагIа дохк товараш, хIаьта цунга хьежжа бахача наьха хьашташ кхоачашделга сих а лу.

Гучадаьннад хIанз йолаш йолчарех цхьа эзар тика самообслуживане хьисапах болх бергболаш оттаелга 4—5 болхло чувола 200 керда тика хьалъяра ннйса долга.

Цунга хьажача кхоачам ба мел пайда болашах да керда прогрессивни формаш юкъе кхухьилга.

Вай республике дуккхача тикаша балхаш ду кердача формаех.

Наха хIама дуаш йола цхьайола моттигаш — столовеш, чайнеш я кердача тайпара балхаш деш.

Цу гIулакхо торо хилийтай столовешка цар шоай продукци 1,5-2-зза дукхагIа арахеца а цхьадола совдола товараш юкъера дIадаха а. хIаьта кухнешкарча болхлой къахьегама овсарле 9,5 процент лакх а еннай.

Дикка лакхденнад дуа хIама кийчдеча поварашта хьалхашка латта декхараш а, тоаденнад цар кийчдеш дола дуа хIама. Столовейи ресторанийи тресте арахецача, шоаш кийчъеча продукце удельни дозал лакхденнад 10 процент.

Столовейи ресторанийи треста подсобни боахамо арахец дуа хIама кийчдеча предприятешта кхоачам хиллал дола тайп-тайпара баьца дараш.

Бахача наха чIоагIа раьза хинна тIаийцай республикерча хIама дуача моттигашка вIашагIъелла торговле керда прогрессивни форма. Цул совгIа дукхагIа пайда а лу цо.

Кердача формаех болх бара гIулакх эггара хьалха дIадоладаьд Грознерча универмага. Цун ерригa магазинаш кердача формаех болх беш я. Магазиний секцешка шо-шоай товарни специализацей товараш а да, хIаьта цар ассортимент дукха а я.

Цул совгIа, иштта товараш дIаюха дийкъа а дийкъа кийчъяь я универмага подсобни помещенеш а.

Цу дерригача гIулакхаша торо хулийт товараш ийдерашка (шоашта деза товараш хьахаржийта а цу сахьате царех ахча дIа а денна дIабаха а). Керда товараш даьхкалга а уж малагIча отделенешка дохкаш да а нахага дIахойт универмага радиоца гIолла. Из бахьан долаш аттагIа хул эшаш дола товараш лаха, хIаьта уж сихагIа маьхал а доал. Цул совгIа радиоца нахага дIахойт товараш миштад, уж мишта леладе деза, иштта кхыдараш.

Укх шера хьалхарча 8 бетта бахача нахага товараш дохкара удельни дозал 100 процентага кхаьчад универмаге.

Кердача формах товараш дохкарах хIара болхлочо баь мах юкъера лаьрхIача 14,5 эзар сом лакхбеннаб.

Универмага говза гIулакх хьал а лаьца кердача формаех товараш дохкаш йола тикаш тIехь-тIехьагIа совйоах грозненски горпромторго а. ХIанз салонни хьисапе товараш дохкаш 6 тика я цига.

Товараш ийдераша хьа а херждаш уж дохкаш йола тикаш 5 я Грозне.

Кийча барзкъаш дохкача кхаь тикача наха ийца барзкъа тоадергдолаш гIулакх вIашагIделлал: кач, кисаш тоадергдолаш, иштта кхыча тайпара барзкъашта эшаш дола хIама дергдолаш.

Ийцача кIадаех барзкъаш хьадоахаш дола столаш да пхе тикача.

Горпромторга предприятей прилавкашта оттаяьй 42 кассови аппарат, хIаьта уж хIанз а дIаувттаеш а латт.

Цхьабакъда, торгови организацей дуккхача кулгалхошта юкъера дIадаьннадац кердача хьисапах товараш дохкара духьале елга, из гIулакх хала да яхаш бахьанаш доах цар.

Къаьстта во латт самообслуживане тикашка товараш дохкилга дегIадоаладар.

Геттара дукха тикаш йоллаше а самообслуживане кхоъи фасованни товараш дохкаш цаIи мара тика яц горпищеторге. Иштта во латт из гIулакх Нохч-ГIалгIай совнархоза УРС-е а.

Самообслуживане тикаш хьаеллара духьал болча наха йоахар, иштта торговли оттайича товараш талхаргда. Цхьабакъда, царна хийттар харц хиннад.

Из хьахьокх йолаш йолча самообслуживане тикаша беча балхо.

Торговле керда прогрессивни форма балха юкъе кхухьилга, къаьстта самообслуживане тикаш сихагIа, дукхагIа хьаеллилга да хIанз хьалхашка латта декхар.

ДIахо йодача хана торговле специализаци а типизаци а е лаьрхIад Нохч-ГIалгIай АССР торговле Министерствос.

Ерригa торгови предприятеш кердача хьисапе болх бергболаш дIаоттае еза, из да хIанз керттера декхар.

А. ШУАИПОВ,
Нохч-ГIалгIай АССР торговле Министерства торговле организаце начальник.

Прибалтийски ГРЭС хьалъеча

ЭСТОНСКИ ССР. ЧIоагIа сихденнад хIанз балхаш Прибалтийски ГРЭС хьалъеча. КIезига денош дисад хьалхара блок болх бе йолаялийта. ХIанз укх сахьата пар чухийца хьалхара яйи турбинеи тахка кийчо еш ба.

Коллективо ший берригa низ тIабахийтаб строительства керттера объекташ — циркуляционни насосни, хий химически цIендара система, хьатIадоагIа канали кхыйола сооруженеши йистеяха. ЧIоагIа балхаш ду турбинаи шоллагIча яь агрегатаи монтаж еш.

Сурта тIа: Прибалтийски ГРЭС-а керттера корпус еш латт.

В. Горбунова сурт. ТАСС фотохроника.

Долакха-Юрта хинна турпала тIом

(Леладаьр дага лаьца)

Нохчийи ГIалгIайи истори ядданза да дIаяхача ширача замах а советски хана а. Из истори вIашагIдолла а язде а декхарийла я Нохч-ГIалгIай Iилма институт. Цу гIулакха цо кийчъеш а гулъеш а материалаш я. Советски заман истори яздеча хана, кертера дакъа лоацаш цу исторена юкъе доагIа Нохч-ГIалгIай мехка 1917—1920 шерашкахь хинна Граждански тIемаш.

Нохч - ГIалгIай мехка лаьттача граждански тIемех эггара чIоагIагIа лоархIам болаш ба Долакха-Юрта хинна тIом. Из тIом этта укх шера февраль бетта 40 шу дизад.

Октябрьски социалистически революци яьлча Къилбаседарча Кавказе дахача къамий гIулакхаш дукха эргадаьлар.

Коммунистически парте, Советий Iаьдало гIо а деш помещикашкара, бIаьхийча нахагара хьадаьха лаьтташ къахьегача ахархошка кхаьчар. Цул совгIа, паччахьа низаца вайгара дIаяьха, вай даьй баьха моттигаш (Аьхки-Юрт, Шолха, Ангушт) гIала - гIаскхашкара юха а яьха, гIалгIашта дIаелар; фабрикаш, заводаш болхлой доалахь йийрзар.

Цудухьа Советий Iаьдал гоама долаш бар помещикаш, фабриканташ, базархой, паччахьа дика диа инаралаш, мозгIараш, эпсараш, хIаьта царех дIаккхийтта бар шоашта дикагIа дар фуд ца ховш хинна, тувлабеннa лийнна казакаш а. Уж нах хьалхьебеш, царна гIодеш капиталистий паччахьалкхенаш а йолаш эрсий мехка граждански тIом лаьттар 1917—1920 шерашкахь.

ГIалгIай, цаI мо, къахьегаш мел вар, Советий Iаьдала, Коммунистически парте мутIахьа хинна цун оагIув хьаллаьца, лата кийча болаш, герзах, говрах тоабенна тIемахой хинна дIаэттар.

1919 шера Къилбаседерча Кавказе гIалгIай мехка белогвардейций Деникина армеца болабенна тIом 1918 шера леладаьча тIемашца маза болаш, цу тIемаех бувзабенна хилар гучадоакх халкъа комиссара С. Орджоникидзе «Къилбаседерча Кавказе хиннача граждански тIема цхьа шу». — яхача докладо. Цу доклада тIа цо йоах: «Къилбаседерча Кавказе цу хана вай яр Iалаьмате чоалхане политически ситуаци (лоаттам). Цкъалетаь, укхаза бар дукха лаьтташ долаш, дика бахарах тоабенна казакаш, дIаяхача хана масса оагIора паччахьа Iаьдала бокъонаш шоашка йолаш, вешта аьлча, «халкъ-помещик» ала мегаргдола нах, шозлагIа дале, цига бар лаьтташ а бокъонаш а йоацаш бола иногородни а (арара тIабаьхка гIаскхий), лоамарой а. Казакех боацаш бола берригa Къилбаседерча Кавказе баха нах дIаяхача хана политически бокъонех шоай кара хIама доацаш бар, казакий сословена кIаллатта безаш шоаш цига бахаш болча нахах пхелагIа дакъа мара доацщашехьа а». («Советий Iаьдал доаккхаш Нохч-ГIалгIай мехка лаьтта къовсам» 1917—1920 шш. 172 оагIо Киреев).

ДIахо йоах: «Терски казакаша, Кубански областера бараш санна, дикагIа мел дола лаьтта дIалаьцадар, сага сиха 9—11 десятин кхоачаш; иногородни бараша аренда лувцар уж лаьтташ, хIаьта лоамарой бIарчча юрташ ядар аренда лаьцача лаьтташ тIа, масала, йоккха гIалгIай юрт — Галашки казакий лаьтта уллар. Дукха станицаш я хIанз а казакаш бахаш 50 шу совгIа хьалха лоамарой хиннача лаьтташ тIа».

Цудухьа белоказакий а хIирий а контрреволюционераш тIалаташ бар Советий Iаьдал чIоагIдалалехьа гIалгIаех 1918 ш: Буро тIа, Пхьилекъонгий - Юрта, Мочкъи-Юрта, Бадай-Юрта. ГIалгIай турпала тIемахой шоай мукъале лораеш, Советий Iаьдало енна бокъонаш бахьан, аха лаьтташ даларах, большевикий уйланца болаш, дог ураэтта, ломаш санна духьала лаьттар 1918 шера масса оагIора тIагIертача контрреволюционерашта. Кхы а бирсагIа дола 1919 шу дена хьаэттар. Эрсий мехка граждански тIом лелабеш бола белогвардейцаш - деникинцаш Дон а Кубань а дIа а лаьца Къилбаседера Кавказ дIалаца дагахьа, тIемаш-деш кIаьдъенна, тифах цамогаш хинна XI-гIа цIеча армецара салтий тIехьашка боагIаш латтар. Къилбаседера Кавказ эрсий мехках хьахоада а яь юкъе гIолла чуелар толашагI йола белогвардейций полкаш.

С. Орджоникидзе Нохч-ГIалгIай мехкара а, кхыча къама нах сомабоахаш, Владикавказера а, Грознера а болхлой отрядаш кийчъеш, Терски областерча коммунистически организацешка кхайкарал деш, Деникина бандашта духьале е яхаш вар.

Январь бетта Деникина арми Минводе а Прохладне а кхаьча, XI-ча арме еш духьале йоацаш, тIайоагIаш латтар.

24 январе гIалгIай халкъа съездо резолюци оттайир Деникина бIуна тIемаца духьале ергья оаха, аьнна.

2 феврале Деникина бандаш цхьан оагIорахьа Владикавказе кхаьчар, вокх оагIорахьа Долакха-Юрта йисте а кхаьча гIалгIашка ультиматум яйтар — шоай юрта гIолла чакхъялийта арми, аьнна. Орджоникидзе ший отчетни доклада тIа язду: «Лакхе латта гIалгIай Деникина инаралашца машар бувцаш бар, цар яхар кхоачашде дагахьа болаш, бакъда, гIалгIай къахьегаш мел волча саго цхьатарра аьлар, тхо цIаккха а тийша болх баь а дац, е бергболаш а дац, аьнна. ГIалгIачо ший новкъост вохкаргвац. Цхьа сахьат мара ха яц шоана, шоашка аьлча, цар жоп делар: «Укх сахьате доладе дов». ТIом болабелар» (184 оагIо, Киреев).

Из тIом болабенна ши сахьат далалехьа ши гаубица яха йоккхий топаш а йолаш со Долакха-Юрта кхаьчар, царех цаI юрта йисте дIа а оттаяь, шоллагIа яр юрта юкъерча ор чу а оттаяь, Тоасолта-Юрта оагIорахьа Берса-Юртагахьа чуетта йолайир йоккхий топаш. Цу дийнахьа, етташ йолча топаша, пулеметаша, бомбаметаша боабаь белогвардейцаш — шоай дехкий низткъа мара кIалхар даха ца кхебеш, юха тIехьашкахьа баьхар. Царна шаьра гучадаьлар хIанзалца санна духьале йоацаш, церемониальни маршаца Кубанеи, Черсий мехкеи, ХIирий мехкеи, ихаьча бесса, шоаш ГIалгIай мехка гIолла дIабохалургбоацилга. Из тIом болабелар 8-ча феврале, 9-ча феврале ди юкъе делар тIом сацаь, бакъда, шинна оагIорахьа тIема кийчо еш-м бар. Цу дийнахьа, Мочкъий-Юрта мохк вIашагIкхет, аьнна, со цига вахар (со военни комиссар вар, гIалгIай халкъа Совето 1918-ча шера хержа). Мочкъий-Юрта эзараш хиллал говра баьреш бар масса юрташкара гулбенна — герзах, говрах тоабенна.

Уварова хиннача цIеношка Серго Орджоникидзе а вай берригa хьакимаш а ба, аьнна, цу коа дIачу а ваха, говр новкъостага Сагов Бексолтага а йитаь, балкона тIа хьалтIаваьлар со. Цу балкона тIа, С. Орджоникидзе а волаш, дукха нах латтар. С. Орджоникидзе нийсвеннача, дегIара куст долаш, саг вар, тIаювхаш Iаьржа дербат даь кетар а йолаш, хьаяьккха кий а, хьайза Iаьржа керта чеш а долаш, балера юхе, нахагахьа дIатIавийрза, къамаьл де дага долаш латтар из.

ГIалгIашта вовзаш а, везаш а, вар из, ЦК парте а Ленина а вайта, тIема гIулакхий воккхагIа вола комиссар волга ховш.

— ЛадувгIалаш, Серго Орджоникидзе къамаьл де воал шуца, — аьнна, Идрис Зязиков йист хилча. Уварова беша гIаш а, говрашца а, кхотабенна лаьтта нах хьалхашкахьа гIертар, дувцар дикагIа хозача оттa гIерташ. Цу дийнахьа Серго Орджоникидзе даь къамаьл а, цу бус, Уварова беша хиннача совещане дийцараш а, дIаяздеш саг а вацар, е цига хиннар долчча бесса кепа теха арадаьнна сона дайна а дац.

Орджоникидзе йоахар: — Деникина Iаьдал эттача нохчашта, гIалгIашта, кхыча къамий къахьегамхошта хургдар, дукха дувца ца дезаш, гучадоакх, селхан белогвардейцаша Долакха-Юрта бахача нахага яйтача ультиматумо. Цун кертера пункташ шоана ховш я:

1. Духьале йоацаш добровольчески арми ГIалгIай мехка гIолла Грозни йохийтийла,
2. Терски казакашта революце яьлча гIоне мел хинна зе юха меттаоттадолда,
3. ЦIеча Арме мел хинна саг а, большевик а хьалулба,
4. Йоккха контрибуци (хьажкIаш, ахча) луйла и кх. дI.

— Новкъостий, гIалгIай! Тахан шун шоай кара да из гIулакх къоастадар. Деникина бIу Долакха-Юрта кхаьчаб. Цар дайта хабар миштад ховш ма дий шо.

Хьалха шоай фоартан тIа илла дукъ, паччахьа Iаьдал, казакий бокъо юха хьатIаэца шо раьза дале, цар яхар дергда оаш. Цу дукъа кIала отта шо раьза деце, вай цаIаш хинна моастагIчох латаргда.

Коммунистически парте цIерах, Центральни Советски правительства цIерах, РСФСР Халкъа Комиссарий Совета председатела новкъоста Ленина цIерах, шоана бокъо еннай Къилбаседерча Кавказе бахача лоамарошта мукъале йола Горски Советски Республика хийла, аьнна.

— Фу ях оаш, гIалгIай! — аьнна из кхайкача, Уварова беша а, юрта юкъе а, лата кийчбенна болча гIалгIаша цхьатарра цIогIарч техар: «Лергда тхо, паччахьа хомат юха кач ца йолла!» — аьнна, цар жоп хезача Сергой Iаьржа бIаргаш сийрдадаьлар. Цо шаьра кхайкадир гIалгIай советий Iаьдала тешаме новкъостий болга.

ТIом хургболга гуча дар. ТIема кийчо е а, тIом лелабе а, гIалгIай главнокомандующи хержа волча Саутиев Мусас предложени йир — 11 саг юкъе а волаш—гIалгIай обороне комитет харжа еза, аьнна. Цу комитета юкъе бахар: Ю. Албогачиев, И. Зязиков, М. Саутиев, С. Горчханов, А. Гойгов, Мальсагов Иналкъа, Ужахов Мочкъа, О. Мальсагов, Богатырев ТIахIир - молла и кх. б.

Цу бус Уварова цIеношка совещани хилар харжача комитета. Повестка тIа дувца оттадаьр дар: ТIема фу кийчо йолаш ба гIалгIай, мишта бе беза гIалгIаша тIом?

Цу хаттара хьакъехь къамаьл даьр Саутиев Муса вар. Лелабе безача тIема план а тактика а оттаяьр из вар. Цо йоахар, хIара юрташка отрядаш вIашагIа а ехкаш, царна хьалхле лелаеш, тIема гIулакхаш довзаш тешаме бола командираш а хержаш оборони тIом (кIийле лаьца) лоаттабергба, полкаш а яь, дисциплина а оттаяь доаллашехьа, вайна нохчий полкаш а, болхлой отрядаш а, черсий а, хIирий а сотнеш кхоачаргья, тIаккха вай низ совгIа а бар гба, вай тIалата долалургда,—йоахар Саутиев Мусас.

Цу плана раьза воацаш, аз яхар, вайга оборона лелалургьяц, хIана аьлча, вай цхьаккха сотни, отряд тIема организаци йолаш яц: шийна лайча дийнахьа тIом бу гIалгIачо, шийна ца лайча вIалла ара валац тIом бе, хIаьта — бус вай мел йола окопаш яьсса латт, гIалгIай — арара тIабаьхка тIемахой — чу а гIой шоай гаргара нах бахача Iобувш. Цу тайпара организаци а дисциплина а йолча нахаца оборона лелалургьяц, порядок йолаш болча Деникина бIуно вай дохоргда. Сона бакъахьа хет гаьна ца а доаккхаш тховсара ши отряд, — 6—7 эзар говра баьри хIара отрядаца а волаш, Тоасолта-Юртарчеи БуротIарчеи оагIорахьа заслонаш а оттаяь, цхьа отряд Мочкъи-Юртареи, шоллагIа отряд Долакха-Юртареи тIахаьхкача, Берса-Юрта латтача Шкурой штаба, царгара йоккхий топаш хьаяхари, дIахоадаяь отрядаш къаьст-къаьста йохаяри. Из яр тIема тIалатара план.

Из план дика хIана яр аьлча, из дика яр вай хIаьта айденна лаьтта дог Iодожанза хиннадаь, из план дика яр революци яьлча гIоне гIалгIай масса моттиге тIемашца котбийна, шоех бIубенна хиннадаь. Эрсий меттала шин дешо чулоац са ала безам бола, чIоагIа лоархIаме хIама — «дух народа», яхача дешаша.

ХIаьта, наьха хиннача уйлах, гаьна ца а доахаш, тIема пайда эца безар цу бус. Со тешаш вар из план чIоагIъяь хиннаяларе, АргIатIехьашка хиннар моастагIашта укхаза а хургхилар. Вайна ховш да, Инаркъеи, СоагIапчеи Тоаркхо-Хьажас, Мочкъий-Юрта оттаяьча планага ца хьежаш, белогвардейцашта чухехка цхьаь-цаI саг дийна ца вуташ, 800 пластун (тIемахо) вийна дIаваьккхалга, царга мел хинна герз хьа а доаккхаш.

Бакъда, комитета дукхагIчар Мусий план чакхъяьккхар.

Сои, Сурхо тIара Iабдурахьманмоллеи Долакха-Юртарча фронте хьалхле лелае Iохьожадир. 10-ча феврале тхо Берса-Юртара Наьсаре бодача машиннаькъа тIакхаьчар. Цу наькъа тIа гIолла лелаш вай ЦIеча эскара броневик яр. Тхо хехка броневика тIадахар. Начальникага тхоаш дIа а довзийта, цунца бувзам лелабеш Сагов хургволга дIа а хайта, тхо чехка Долакха-Юрта дахар.

Iурра денз болабенна тIом бар делкъийга кхаьча латташ. Хадданза етташ Берса-Юртара йоккхий топаш яр Долакха-Юрта окопашка а кашмашка а багIача наха. Деникина командовани план яр йоккхий топаш йийттаь кийчо а яь, Берса - Юртара атагIа гIолла а Тоасолта-Юрта оагIорахьара а, гIашлой атаке бойт моттийташ демонстраци а еш, цу шин оагIорахьа вай берригa тIемахой низ тIа а бахийта, шоай кертера отрядаш Долакха-Юртаи ТIой-Юртаи гобе, аьнна, гIалгIай кIезигагIа болча, Ачалкхе довкъошка гIолла. дивизи хиллал белогвардейций бIу тIабейта. Наьсаре бодача наькъа тIа истийи бераши, еттача вордаш тIа шоай поартал а йолаш болхаш бар, нагнаггахьа цу наха юкъе чу йоккхача топий пхорч лелхаш, тIехьашка боалаш латтача нахах саг а вувр.

Из сурт бIаргадайча со кхийтар тIема гIулакхаш кхераме долга. Долакха-Юрти ТIой-Юрти моастагIчо чуерзаеш латтар. Окопашка багIа нах кIалбусаш латтар. Оборонех беча тIемах бала пайда боацилга гуча дар.

(ДIахододар 4-ча оагIо тIа).

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

Н. С. Хрущев США хилара хьакъехьа американски кепа йоазоно яхар

ВАШИНГТОН, 1 октябрь. (ТАСС). ЦIаккха а хIанз санна чIоагIа теркам тIабахийта йийшаяц американцаша газетийи журналийи политически комментареш. ЦIи хезза волча цхьан вашингтонски комментатора аьннача цу дешаша хьахьокх Н. С. Хрущев США вахар американцашта чIоагIа хьашт долаш хилар а из цига вахарах хьахинначун цар чIоагIа теркам беш хилар а.

СССР Министрий Совета Председатель Вашингтонера дIаваха кхо ди даьннад, цхьабакъда из цига вахарца дуьзаденна долча гIулакхашцара американски общественноста безам хIанз а байнабац. Москверча къахьегамхой митинге Н. С. Хрущева даь къамаьл, дIадахача оршот дийнахьа президента Эйзенхауэра яь пресс-конференци, дерригача дунен тIарча кепа йоазоно Н. С. Хрущевеи Д. Эйзенхауэреи Кэмп Дэвидеи даьча къамаьлий хьакъехьа араьнна коммюнике ювцаш даьча хоамаша хьалхагIа а санна керттера моттиг дIалоац американски кепа йоазон оагIонашка а американски радиои телевиденеи программашка а.

ДукхагIа йолча кепа йоазон, къаьстта а провинциальни кепа йоазон органашка дика лоархIам бу Н. С. Хрущев Америке вахара. «Дукха ха йоаццаш президента яьча пресс-конференцех аьлча—язду Хартфорде арадувлача «Курант» яхача газето, — из дог тийша ва хIанз переговорий наькъаца прогрессага кхача йиш хиларах. Правительствашта керте латтараш вIашагIкхетара идея а цу тайппара къоабалйир президента, хьалхагIа ше теркалъяь йоаццашехьа а. Вай ханах лаьца исторе учебникаш яздеча хана тIемагара машарга воаккхаш, валаргара вахарга воаккхаш йола пункт а лаьрхIа цунна юкъедахьа тарлу Хрущеви Эйзенхауэри вIашагIкхетар».

«ТIеххьарча цхьан кIирах дукхагIа болча американцашта а дунен адамашта а дагалаьттар — дикагIа дог доахаш а цунца салоIам беш а хилар дар», — яхаш язду «Ньюсуик» яхача журнала, Н. С. Хрущеви Д. Эйзенхауэри шоайла дагабоалаш даьча къамаьлех хиннар ше доашхаш.

Н. С. Хрущев Америке вахара американски халкъо дика лоархIам бар а, къовсам тIехь мел дола дешаш машарца къоастадареи советско-американски гIулакхаш тоадареи хьакъехьа СССР яь предложенеш къоабалъяр а вIалла дезанзар хьалхагIа санна «шийла тIом» лелабараи сихдаь герз хьадараи тIехьа хиннача, социалистически капиталистически мехкаш машар тIехь дахара дукхьал хиннача США гIозараштa. «Нью-Йорк таймс» яхача газета вашингтонски корреспондента У. Джордена шийи статья тIа язду. американски столицера «цхьабола лакхерча гIулакхаш тIара нах» кхераш ба Н. С. Хрущев Америке вар бахьан долаш американцийи «паргIатача дунен тIарча» вокх халкъийи дегашка бессача тешамах. США пачхаьалкхен департаментера цхьабола нах кхераш ба, йоах Джордена, Н. С. Хрущева США бихьа никъ дика хилар бахьан долаш пачхаьалкхен департамента къоастаде безам боацаш хинна дунен халкъашта юкъера гIулакхаш дIахо йодача хана тоадергдола дешаш къоастаде оттадарах.

«ВIалла шеко а йоацаш ала йиш йолаш да, — яхаш язду Джордена,— гIулакхаш аттача далар бахьан долаш тха арахьарча политика юкъе керда проблемаш оттаргхилар. Масала, бокъонца хьагуш да, цхьадолча мехкий коммунистически Китайцара гIулакхаш тоаде безам хургболга.

Американски дипломаташ жоп дала дезача кхаьчаб хIанз Мао Цзэ-дуна, Iаьдалца гIаьхьача боарамера гIулакхаш оттадарах лора хIана лу вIашагIкхийттача Штаташа дунен тIа эггара воккхагIа вола коммунист тIайийвеш хилча, яхача хаттара».

Итале премьер-министра Сеньэюха кердадаккха йиш я, яхаш язду Джордена, итальянски парламенте оппозице денна хаттар: «Нагахьа санна хIанз денз дIа Малхбузеннеи Малхбоаленнеи юкъера довнаш къоастадеча низ юкъебоаккхаргбеце, Венецена ткъо миль мара гаьна йоацаш яда американски ракетни базаш сенна еза хIаьта?»

«Шийлача тIемагахьа» бараш лаьрххIа оарцагIбаьннаб Н. С. Хрущев Америке вахарах американски общественноста чуесса уйла кегае гIерташ.

Цхьабакъда, лерг а лаьца токкхадаь хьадена из бахьан аьттув болаш дац. Цунна дика жоп деннад шийи передовой статья тIа, 1955 шерарчул дукха а доккхагIа бахьан да хIанз дикача гIулакхех теша, яхаш яздеча «Крисчен сайенс монитор» яхача газето. «Ха хувцалу. — йоах дIахо газето,—цхьабакъда, цхьан бус хувцаяла йиш яц цун. хIаьта президента Эйзенхауэреи премьера Хрущевеи из цIа а хайтад. Н. С. Хрущев Америке вахаро къаьгта кхетам беннаб мехкаш машар тIехь даханза дарг ца хилара а даха йиш хилара а, хIанз хувцаенна ха даим лоаттаяра юхь йолае йиш хилара а.

Румынски Халкъа Республика правительства заявлени

БУХАРЕСТ, 1 октябрь. (ТАСС). Румынски Халкъа Республика правительствос чIоагIа раьза хинна къоабалъю дунен хлакъашта маэшшара йола, массане а деррига герз дIададаккхара хьакъехьа Советски правительствос енна исторически предложенеш, йоах РНР доазол дехьарча гIулакхий Министерствос Бухарестерча СССР посольствага хьаеннача румынски правительства заявлене тIа.

Массане а герз дIадаккхара хьакъехьа Советски правительствос де яхача гIулакхаша никъ хьабелл пачхаьалкхенашта юкъе цхьаккха тIема къовсамаш хургдоацаш дIадахара. Герз дIадаккхара йола из программа кхоачашйича цIенбенна дIабаргбар «шийла тIом», цо дикка вIашкаозаргдар ерига пачхаьалкхенаш шоайла та а товш гIулакхаш а леладеш машаре яхилга.

Заявлени чакхйоаллача йоах:

Массане а деррига а герз дIадаккхара тIехьа хила, аьнна, Советски правительствос даь кхайкарал хьал а лоацаш, румынски правительство тийша я, дерригача мехкашкарча правительстваша а из хьаллоацаргхиларах. Румынски Халкъа Республика иштта тийша я ООН а, герз дIадаккхара комитето а уж предложенеш, шоашта тIера бехктокхам теркал а беш, йоашхаргхиларахи уж кхоачашъяра эша решенеш ергхиларахи.

ХIаьта, Румынски Халкъа Республика ше чIоагIа раьза я из Iалама-те доккха гIулакх чакхдаккхара шийгара мел доагIар де.

Геббельса лелабаьча новккъа

БОНН, 1 октябрь. (ТАСС). Укх тIеххьарча деношка малхбузен германски общественноста ший керттера теркам тIабахийтаб кхычахьара тIабаьхкача наьха гIулакхашта волча боннски министра Оберлендера хьалха леладаь фашистски гIулакхаш гучадахара. Нацизм йолча хана лохаш хинна нах вIашагIтохаро никъ баькхаб малхбузенгермански Iаьдала Оберлендер гитлеровски эскара эпсар волча хана, 1941 шера аьхки, немецко-фашистски эскар Львов яхача городе кхаьчача хана, массехк эзар саг вувча дакъа лоацаш хилар документашца дIахьокха. Цу тайпара из гучавоаккхаш йолча материалашта кепа техай «Дитат» яхача малхбузенгермански газета тIа. Уж лакхехьа белгалъяь материалаш дIакхаьча боннски прокуратура хатта дезаш хилар Оберлендерга ше бехке веш шийна тIаденача гIулакхах шийна хетар цо хьаалар.

Цунах хетта селхан Бонне ше вIашагIтехача пресс-конференце Львове нах боабеш ше дакъа хилар «харцде» гIертар Оберлендер. Геббельса лелабаь никъ ца лаьцача кхы кIалхаравала бахьан корадanзар цунна. Хьалха хиннача гитлеровски пропаганда министра санна, дукхха баха нах боабарах бола шийна тIера бехктокхам Советски Союза тIабилла гIертар хIанз вола боннски министр. Цо йоахар, уж боабаь нах гитлеровцаша боабаьбацар, тIехьашка доалаш хиннача советски эскараша боабаьбар. Уж ший дешаш цхьанна документашца бакъде йиш йолаш вацар Оберлендер. Ший «военни дневники» ший хана геббельсовски министерства вIашагIъехка цхьайола статьяши мара кхы бахьан дацар цун хьаоттаде.

ГЕРМАНСКИ ДЕМОКРАТИЧЕСКИ РЕСПУБЛИКА. Дунен шоллагIа тIом латтача хана тIехьашка боалача эсэсовцаша лоадама хIама юхе ца дуташ йоагаяь а йохаяь а дIаяьккхаяр Нейбранденбург яха город, хIанз юхаметтаоттаещ латт. 1965 шу кхачалехьа укхаза 4.500 квартира я хьаергйолаш. Города къилбаседехьарчеи къулбехьерчеи доакъошка наха чубаха цIеной бIаргча районаш хургья.

Сурта тIа: города центре наха чубаха хьалдеш латта цIенош.

Центральбильда сурт.

Китайски кицаш

Саг вовза хьай безам бале, хьалхагIа цун доттагIашка хьажа.

ГIалат ца воалаш саг хилац, бакъда ший гIалат тоадар хьаькъал хилар да.

Iайха Iурра га дIаегIаяле, цо делкъалехь Iи дергда ма мотта.

Лаьтта дошо ганз я: къахьегачоа камаьрша да из.

Ше шийна да-даьр могийташ хилча, хьаькъал долаш вар а Iовдал верз.

Гаьна хий тохаш овланна тоха, Iайха сагаца леладу гIулакх дег тIара леладе.

Саг лаьттах вах, лаьтта саго хозду: цар шоайла хада йиш яц.

Сигален чотах вахилга — тешаме дац, хьай кулгашца вахар —тешаме да.

Кема конаца нийсду, цIен-боахам хьисапаца нийсбу.

20 тонн металлолом гулъяьй

Дукха ха йоаццаш № 19 йолча школа дружина совето дийцар металлолом гулъяра месячник дикагIа вIаштIехьдаккхара гIулакх. «ХIара пионерски отрядо цхьацца улица хьалоацийла», аьнна, оттадир цар. ТIаккха массайолча бригадаша шоашта маршруташ белгалъяьхар.

Хьана гулъергья металлолом дукхагIа?

Тоннал совгIа гулйир 5 «в» яхача классера Вострикова Нинай бригадо. Цул тIехьа йисанзар 6 «б» классера Яценко бригада а. Иштта дика болх бир кхычар а.

ХIанзале пионераша 20 тонн металлолом гулъяьй.

Писателий союза

Укх октябрь бетта 9-ча дийнахьа Кабардино-Балкаре керттерча городе Нальчике хургйолаш я Российски Федераце Союза писателий бюро, сесси.

Сессе докладаш ергья РСФСР союза писателий председателa заместитель волча Гамзатов Расула: «Къилбаседа Кавказа писателий произведенешта мишта дувц чIоагIлуш латта доттагIал, шоайла новкъостал дар, вежарий бувзамаш» яха доклад.

Нохч-ГIалгIайчене художественни литература мишта латт яха доклад ергья нн. Хамидовси Зязиковси.

Цул совгIа, Нальчике хургья книжкай выставка, книжкаш дохкаш йола базар. Цига дакъа лоцаргда писателаша.

Тайп-тайпарча республикашкарча писателех вIашагIъехка бригадаш гIоргья масса а республикашка бахача нахаца къамаьлаш де.

Цул совгIа кийчдеш ца дикагIа болча республикашкарча артисташа дакъа лоацаш дола концерт а.

А. ЛОБАНОВ.

Коста Хетагуров ваь бIаь шу дизарга

Укх шера 15-ча октябре бIаь шу доал хIирий литература лард елла, революционни демократ Коста Хетагуров ваь.

Из ди дездеш Нохч-ГIалгIай книжни издательствос нохчийи гIалгIайи меттала цун поэтически произведени сборник арахец.

Коста Хетагурова произведенеш гIалгIай металла йоахаш дакъа лаьцад писателашеи поэташеи Дж. Яндиева, А. Ведзижева, Х. Муталиева, нохчий меттала йоахаш Н. Музаева, М. Мамакаева, М. Сулаева.

С. КЕРИМОВ.

КЪАРАКЪАХ БАЬННА „ПАЙДА“

Капитализмах юхедиса бIеха. во гIулакхаш хIанз а дIадаланза да вай республикреча цхьаболча наха юкъера.

Цхьаболча, тIехьабисача наха юкъера хIанз а дIа ца доаларех дола во гIулакх да къаракъаш мелилгъ.

Партийни а общественни а организацеша къахьегамхошта юкъе лелабу кхетама болх бахьан тIехь-тIехьагIа кIезигагIа хул къаракъаш мелараш. хIаьта цунга хьежжа кIезигденнад цар деш дола зуламаш а.

Деш дола зуламаш, харцахьара дараш къаракъ мелар бахьан ду. Царех лархIа дезаш да къоалаш делга, дезала барт эгIар, вIаший урсаш деттилга, иштта кхыдараш.

Хьожаргда вай къаракъах малагIа «пайда» боал.

МагIалбика районе Долакоа вахаш волча Энгиноев КIезе цIагIа саг йоагIаш моттиг хилар дукха ха йоацаш.

Цига гулбелар Долакоареи Серго цIерахча городокереи кагирхой. Царна юкъе бар цхьабараш: хьувзадеш мекхаш а долаш, оагIора яьха йоккхий кийнаш а йолаш, багара шецца дIаягIаш гIаьленаш а йолаш, «вIалла ха ца йоагIар а — жIалий, еча яъа ца ховр а — жIалий» яхаш истола тIа бийнаш Io а детташ куралаш еш.

Дегаш гIоздаьннача, даарахи малярахи бизача царех цхьабараштa юкъе къовсам баьлар. ВIашагIлетар МамирговгIари ЭнгиноевгIари. Коракоръяь хIама вIашка тохаш, бийнаш детташ летар уж «турпалхой»...

Юххера а МамирговгIарех цхьанне лерг даьккхар церг теха, хIаьта цу кегара юкъе из даьккхар малагIа ва а ханзар.

2—3 ди даьннача гIолла МамирговгIар Мухтари, Зайнудии, Кюрии кIийлен бахар Энгиноев Мухтара. Цунна йийтта а йийтта шоай даьккхар миссел лерг юхадаьккхар цар. БIехача, воча наха мара дергдоаца из эхьдайна гIулакх Iаьдала дIахайча чубехкар уж.

Шоай болх а ха а йоаеш «довна» юкъе ух Надтеречни районера, кхычахьара нах.

Иштта гIулакх эттад Ачалкхерча СултыговгIарнеи КостоевгIарнеи юкъе а. Цига а даьккхад цхьанне шоллагIчун лерг. Из бахьан долаш дукхагIа бола КостоевгIар балха ара бувлац.

Тамаш е езаш хIама да МагIалбикера прокуратура а е милици а цу гIулакха оарцагIа ца яьннилга.

Зулам даь даьнначул тIехьагIа из дIадаккха хала да, дуккха а аттагIа да из ший ханнахьа юхатоха. КIезигагIа къаракъаш мийлача бакъахьа да Долакоарча буфета заведующи волча Келигова, шофера Галаева, иштта кхыбараша.

Лира тIом лоаттабе беза къаракъаш мелаpашца. Вай социалистически обществе леладе йиш йолаш гIулакхаш дац къаракъаш мелилга.

В. ЦИЦКИЕВ.

Керда техника

«Чечингстрой» треста производственни предприятей комбината коллективо практически гIулакхашца жоп лу технологически халачеи процессашта автоматизации механизации яра а къаьнеи тIехьайисаи оборудовани хувцара а хьакъехьа ССКП ЦК-а июньски Пленума яьча решенешта. Дукха ха йоаццаш деревообрабатывающи цехе йоккха овсарле йолаш болх бу станокаш енай. Железобетонни цеха дукхагIа йола оборудовани кердачунца хийцай.

ТолашагIа йола оборудовани болх бе йолаяларах продукци дукхагIа арахеца а къахьегама овсарле лакхъе а йиш хургья.

Радиопередачай программа

5-ча октябре: 7.20 — «Реактивни самолетий никъ» — беседа (эрсий меттала); 8.20 — «Марксизмои ленинизмои динах лаьца дувц» — беседа (нохчий меттала); 8.35 — РадиоладувгIархой письмоех оттаяь передача (гIалгIай меттала); 8.50 — Хоамаши передачай программеи; 9.00 — Гуржий музыка концерт; 17.00 — «Атомахи атомни герзахи» — передача (эрсий меттала); 17.20 — «Корта лазар» — беседа (гIалгIай меттала); 17.35 — Музыкальни моаршалий концерт; 18.00 — «Партийни тIахьожама комисси «Красный молот» заводе» — передача (эрсий меттала); 18.20 — Керда хоамаш (эрсий меттала); 18.40 — «Комсомольски политически дешара йоакхо е» — беседа (нохчий меттала); 18.50 — «Дружинникий слете» — передача (нохчий меттала); 19.30 — Керда хоамаш (нохчийи гIалгIайи метташка).

6-ча октябре: 7.20 — «Грозненский рабочий» газета обзор; 8.20 — Советски Союзереи доазол дехьареи хоамаш (нохчий меттала); 8.35 — «Торговле прогрессивни формаш» — беседа (гIалгIай меттала); 8.50 — хоамаши передачай программеи; 9.00 — Концерт; 17.00 — «Демократически мехкашка» — передача (эрсий меттала); 17.20 — Германски Демократически Республика 10 шу дизара хетаяь передача (гIалгIай меттала); 17.30 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала); 17.40 — Нохч-ГIалгIай иллейи халхареи ансамбла хоро иллеш оалаш концерт; 18.00 — «ССКП ЦК Пленума накъа долхаш»—передача (эрсий меттала); 18.00 — Керда хоамаш (эрсий меттала); 18.35 — Керда хоамаш (нохчий меттала); 18.45 — «Дезали школен» яхача журнала тIара хьехам (нохчий меттала);

7-ча октябре: 7.20—«Грозненский рабочий» газета обзор; 8.20—«Ленинан некъ» газета обзор; 8.35 — Советски Союзереи доазол дехьареи хоамаш (гIалгIай меттала); 8.50 — Хоамаши передачай программеи); 9.00 — «Ховлий шоана» — концерт; 17.00 — «Алиева Тамарай творчески никъ» — передача (эрсий меттала); 17.20 — «Къоначар посте»—передача (гIалгIай меттала); 17.35 — Халкъа иллеши ашараши концерт; 18.00 — Мехкдаьтта болхлошта передача (эрсий меттала); 18.20 — Керда хоамаш (эрсий меттала); 18.40 — Германски Демократически Республика 10 шу дизара хетаяь — передача (нохчий меттала) ;19.30 — Керда хоамаш (нохчийи гIалгIайи метташка).

Редактора заместитель
Дж. ХАМАТХАНОВ.

Тахан кинотеатрашка

Челюскинций цIерахча кинотеатре.
Йоккха зал — **«Кхайканза баьхка хьаьший».**

Долалу: 10, 12, 2, 4, 6, 8, 10.

ЗIамига зал № 1 — **«Кхайканза баьхка хьаьший».**

Долалу: 8.30, 10.30, 12.30, 2.30, 4.30, 6.30, 8.30, 10.30.

ЗIамига зал № 2 — **«Кхайканза баьхка хьаьший».**

Долалу: 9, 11, 1, 3, 5, 7, 9.

ЗIамига зал № 3 — **«Кхайканза баьхка хьаьший».**

Долалу: 9.15, 11.15, 1.15, 3.15, 5.15, 7.15, 9.15.

5 октябре денз йоккхачеи зIамигачеи залашка — **«Парижа йистошка».**

«Родина» яхача кинотеатре.
Iан зал — **«Кхайканза баьхка хьаьший».**

Долалу: 10.05, 12.10, 3.30, 5.35, 7.40, 9.40..

Керда шераэкранни бос бола документальни фильм.

«Янцзы тIа малх хьакхийттаб».

Долалу: 2.10.

Берий сеанс — Мультипликационни фильмай сборник.

Долалу: Iуйрийна 9 с.

Ахкан зал **«Кхайканза баьхка хьаьший».**

Долалу: 7.20, 9.10.

Берий фильм **«ТIема къайле».**

Долалу: 6 с. сайрина.

5 октябре денз керда художественный фильм **«Парижа йистошка».**

Долакха-Юрта хинна турпала тIом

(Йистедоалар)

Долакха-Юрта окопашка а, кашмашка а, мел багIа тIемахой кIалхара баха контратаке ваха везар раьгIашка гIолла, белогвардейци отрядаш тедаш.

Из план кхоачашъе, цкъа-дале, латаргболча тIемахой цхьа отряд эшар. цул совгIа окопашка баьгIача наьха дог айдалийта, уж бохаргбоацаш, кхерам керчура дIабаргбола хIама де а дезар, хIана аьлча, вайгахьара дIаетташ цу хана йоккхий топаш а яцар, бомбаметаш а сецаяр, пулемета тата а дацар хозаш, топ ца кхоссаш, тIабоагIаш латташ пачхаьа эпсараш хьалха а болаш, инаралаша кулгал а деш, белогвардейски тIемахой бар атака еш. Эггара хьалха саг вахийтар аз броневика тIа йоккхий топаш довкъашкахьара тIагIертача бIуна нийсъеш етта йолае, аьнна.

Со тIавалца дIатоха саг а воацаш, ца кхоссаш лаьтта вай йоккха топ а кхераме йолча оагIорахьа, прицел а лаьца етта йолаялийтар аз. ТIаккха Мочкъи-Юрта вай штабе а Орджоникидзега а хабар дир аз укхазара гIулакхаш дIадовзийташ сихха новкъосталла тIемахой а, къаьстта танк а яйтар дехаш.

ТIаккха хехка, сайца Сагов а волаш, Долакха-Юрта юкъе гIолла чакх а даьнна, юрта йистте льхача окопа чу етташ латтача йоккхийча топий а пулеметни а пхорчех хьалхьажа ца могаш багIача наха говращца тIа а даха,—доха ма дохалаш, е окопаш дIа ма хецалаш, укх сахьате Орджоникидзе бронивики танкеи йойт вайна, Шолжа-ГIалий тIара ЦIе эскар а, нохчий. черсий. партизани отрядаш а йоагIа вайна новкъостал де—яхаш, тхо окопачу багIача наха бIара хьежача, цига баьгIа нах тха Аьлте-Юртара сотнецара бар, командир сотни Малсагнаькъан Элмарзи Муса а волаш, цунна юххе вагIаш Хоасбот-молла вар, Сагакъонгий Товбот-хьажи Махьмад а, Малсагнаькъан Дахи Дошлакъа, иштта кхыча юрташкара. сона ца бовзаш дукха партизанаш а бар, юрта йисте гIолла чакхйоалаш йоахкача окопашкара, дов деш тIабоагIача моастагIий декъий Iолегадеш.

Из кхайракал деш массайолча окопашка а. наькъа тIа бетлуча нахага а чакхваьнначул тIехьагIа, со тIаккхаьчар шин юрта юкъе гIолла раьгIашкахь дIагIертача наха. Уж бар, Берса-Юртарча атагIа, белогвардейцаша еча демонстраценна духьал тIом а баь, уж тIехьашка а баьха, лакхе, эйенна ядача юрташка деча тIемашка кхача гIерташ боагIа нах.

— Ераш малаш бола,— аьнна. со царна тIа а ваха, уж байза, гIозваьнна, сога цIогIа ийккхар:

— ЭI! Шо ду уж! — аьнна.

Со тIаккхаьча нах СурхотIара бар цхьа бIаь совгIа саг. Из яр СурхотIа цIи хеза, сона дика бовзаш бола нах юкъе а болаш, бIарчча сотни.

Цу нахаца сай план кхоачаш е йиш хургья са, аьнна, дага эттар сона. — Мишта лел, Ате кIаьнк, гIулакхаш аьнна, Дотий Годас сайга хаттар дича.

—Дика лел, бакъда, кхы а дикагIа хургда уж, оаш аз аьначох тийша, тахан вай мехка сий даккха шо раьза хинна. сона тIехьа доагIе аз аьлча.

— «Тхо довзаци хьона, доагIаргда даьра, дала дезе тхо-м аьнна»,—сона тIехьабаьлар уж. Долакха-Юртан ТIой-Юртан юкъе гIолла бодача берча Iочу а даьнна, Ачалкхе гIолла хьалбодача берча а даьнна, цхьацца ваьккха цепь а яь обход еш боагIача белогвардейций отряда тIанийсделар тхо. Из отряд хоадае аьнна, план а лаьца, кIалхара тхо хьалдоладелар, тIера IочубоагIача казакашта ца гуш. кхера тассал мара гаьна доацаш тхо вIашка кхаьчача. отряда хьалха воагIа. «вперед» яхаш команда а телаш кIай эпсар ховелар. Сай наха тIехьашка а ваьнна аз команда елар Iодувша аьнна, аз тур лостадича цхьатарра топаш хьакхлаш, аьнна—кхетабеш. Минут ялалехьа аз яьча сигналах дарз хьокхаш санна топаш хьекхар бийша бадача наха. ЦIаьхха нийсъеннача кIийленах фу дергда ца ховш беха хьайзар моастагIий. Цу мeтте дукха боабаь декъий Iодехкар царех...: «Назад».— аьнна эпсаро команда лушехьа,—«ДIамабахийта, даьла моастагIий,»—яхаш, шоайла цIогIарч детташ, гIайтта говра баьрешта тIакхе гIерташ гIалгIай отряд чухьйдар царна. Из дов деш ходеннача окопашка баьгIа нах, дог ураэтта, цхьатарра окопашкара арахьийдар, шоашта хьалхашка волча моастагIах тIалата, аьнна.

Кашмашка баьгIача красни эпсари курсашкара тIемахошеи, хIирий керменистий отрядеи, Бетал Калмыков хьалха а волаш Черсий отрядои, Шолжа-ГIала тIара баьхкача болхлой отрядеи, китайски добровольцашеи дика дIахайтар масса къамах болча къахьегамхой цхьоагIо йохае йиш йоацилга, царна юкъера вошал чIоагIа долга. Из къамий барт, цхьоагIо, вошал гучадоакхаш бар Долакха-Юрта хинна тIом.

Шоай армех хьахоадабара кхераш хьалха яьнна йоагIаш хинна белогвардейски отряд Ачалкхе оагIорахьа тIехьашка яьлар. Боад белар. Наьха патронаш. пхорч кхоачаденнадар. Iодувша аьнна. команда а енна. тхо айеннача метте сецар. Цу метте СурхотIара виъ саг вийра. Царна юкъе Дакиев Салман а Малсагнаькъан Элмарза а болаш, сона бовзачарех.

ДийлагIча дийнахьа Iуйрана наха еннача говра тIа а хайна. (со тIаваьгIа говр хьалхарча бус йийнаяр) со окопашка мел нах бисаьб, аьнна, хьажа вахача окопашка Долакха-Юртареи ТIой-Юртареи нах мара, кхыйолча юрташкара нагахь саг вацар (уж хIанз а арабаланза шоай фусамашка бар). Ара а, моастагIчун оагIорахь, хьа гучох. кхераме хIама дацар. Окопачу багIа нах, наг-нагахь топ кхоссаш, шоайла къамаьлаш деш бар. Цу наха говраца тIа а ваха со а къамаьл деш латтар. ЦIаьхха, мичара техар ца ховш, снайпера техача топо чов яь, со говра тIера чувера. Чов дIахо лела йиш йоацаш хала яр. Со вордаца Наьсар-Кертерча больнице вихьар.

Цу сарахь чIоагIа тIом беш юха а атаке венача моастагIчоа шаккъа юрт дIаяла йийзар оборона еш хиннача тIемахой. Бакъда, атта-м хиланзар белогвардейцашта уж юрташ яха. Из иштта хиннилга хьахьокх дуккхача гIулакхаша. Эггара хьалха хьахьокх из Серго Орджоникидзе даьча къамаьло: «Сона дагайоагIа IV съезд йисте йоалача хана, тхо таьх эхкача санна даьда, из яр тешам бизза боацаш йола ха. тхона тIехьа нах ца боагIаш, тхона тIехьа кхераш нах хьийжаь ха.

Советий Iаьдал цхьаь дисаьча цу замах кIезига мара доаца гIалгIай къам деррига а Советий Iаьдала новкъостий хинна дIаэттар».

МоастагIаша дувцачоах а гучадоал вай революционни гIулакхаш. Масала. «Эрсий хинна бунташ» яхача ший мемуараш тIа Деникина язду: «Эггара кIезигагIа нах бола гIалгIай къам, тIема организаци чIоагIа хиларах, Къилбаседа Кавказе бахача наха доал деш, хьалхле лелаеш дар»,— йоах цо ший книжка тIа.

Массарел чIоагIагI лоархIам болаш да халкъо оалаш дар, цо сий дар.

Совети Даьхе бахьан Долакха-Юрта байна нах иллеца бувцаш латт.

ЧIимий-кIоаг яхача моттиге хиннача окопа чу. 22 саг, патронаш кхоачаелча. шалташца дегIал ухаш, тIехьашка ца боалаш, латаш байнаб.

Цига байнача наьха цIерех лаьца.

Малсагнаькъан Хьамастха Исраила ший илле тIа язду:

«Из дар нийс бIаь
ТкъестлагIча шера
Цу ЧIимий-кIоаг яхача
Долакха цу арахь,
Iаьржа сармак санна
Малхбузен оагIорахь
КIайбарий бандаш
ТIайоагIача цу дийнахь
ТIехьа оалар:
Дицлургдац, дицлургдац,
Шо майра ва кIантий!
Дицлургдац, дицлургдац,
Шу сийлахь ва кIантий!
Уж вар 22 къонах
Цу тIема ва дийнахь
ЧIимий-кIоаг яхача
Метта чусайцарех
Уж кIантий бар
Шоай Даьхе бахьан лергбарех
Шоай нана — Даьхенна
Дукха бийзарех.

Дулакха-Юрти, ТIоай-Юрти йоахаш байна нах дукха ба. Цхьаккха юрт яц вай мехка цу тIем тIа шоай къонгаш ца бовш, Къаьстта дукхача наха шоай сиюш Iодехкаьд цу шин юртарча кIанташа. Цига байнача наьха цIераш исторе тIа гIоргья.

МАЛЬСАГОВ Оарцхо.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный, Сталина улица, 23. ТЕЛЕФОНАШ: редактора — 2-41-23; редактора зам. — 2-07-01; бехктокхама секретара — 2-25-72; корректорске — 2-30-8?; партийни вахарен экономикан отделий — 2-25-72;

СФ02362 1918 шерарча 11-ча августа цIерагIа йола типографи. Нохч-ГIалгIайАССР. г. Грозный, Революце проспект. 30/3. Заказ № 6117